

Česká zemědělská univerzita v Praze

Fakulta agrobiologie, potravinových a přírodních zdrojů

Katedra etologie a zájmových chovů

**Fakulta agrobiologie,
potravinových a přírodních zdrojů**

**Osobní charakteristiky majitelů zvířat dle druhu zvířete,
které vlastní**

Bakalářská práce

Eliška Micková

Zoorehabilitace a asistenční aktivity se zvířaty

doc. Ing. Kristýna Machová, Ph.D.

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci "Osobní charakteristiky majitelů zvířat dle druhu zvířete, které vlastní" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu literatury na konci práce. Jako autorka uvedené bakalářské práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne 21.4.2023

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala doc. Ing. Kristýně Machové, Ph.D. za spolupráci a konzultace při zpracování mé bakalářské práce. Zejména pak za cenné rady, podnětné připomínky a trpělivost, kterou mi při vedení práce poskytla. Poděkování patří i mé rodině a partnerovi za jejich obrovskou podporu.

Osobní charakteristiky majitelů zvířat dle druhu zvířete, které vlastní

Souhrn

Tato bakalářská práce se věnuje osobním charakteristikám majitelů zvířat a jejich souvislostem s druhem zvířete, které tito majitelé vlastní.

Napříč studii v oblasti osobnostních charakteristik majitelů psů se nejčastěji opakoval faktor přátelské povahy majitelů. Lidé vlastníci psa jej také nejvíce vnímají jako svou rodinu a váží si vzájemně vybudovaného vztahu, přičemž pes je v rodině vnímán jako zdroj bezpečí a naplňuje lidskou emocionální potřebu. Některé studie se vzájemně rozporovaly v oblasti extravertnosti a dalších osobnostních vlastností. V oblasti osobnostních charakteristik majitelů koček byly výsledky různé, u pár studií se lze setkat se shodou v rámci nižší hodnoty empatie a přátelskosti majitelů. V oblasti osobnostních charakteristik majitelů koní bylo dohledáno pouze pár studií, nicméně značná shoda byla v tvrzení, že se jedná o jedince, jenž musí být schopni ovládat své tělo a mysl. V oblasti osobnostních charakteristik majitelů hlodavců se ve vědecké literatuře vyskytlo jen několik málo studií, ze kterých vychází, že do svých mazlíčků majitelé investují více peněz, a že mezi majiteli a mazlíčky existuje souvislost mezi welfare a vazbou/náklonností k domácímu zvířeti. V oblasti osobnostních charakteristik majitelů ptáků, plazů a rybiček pak nacházíme různé závěry. Lidé vlastníci ptáka jako mazlíčka jsou zdvořilejší, expresivnější a starostlivější, a ženy pak dominantnější. Majitelé jsou ke svým ptákům stejně silně připoutáni a projevují podobnosti v interakcích s mazlíčkem, jako majitelé jiných domácích zvířat. Lidé vlastníci plazy mají pak více často stanovený rozpočet na své mazlíčky, a ženy majitelky jsou významně otevřenější novým zkušenostem. Citová vazba k plazům se i v tomto případě pohybuje ve stejném rozmezí, jako citové vazby pozorované u běžných domácích mazlíčků. Studií na osobnostní charakteristiky majitelů rybiček se ve vědecké literatuře vyskytuje málo, nicméně z nich vyplývá, že tito lidé oceňují jiné aspekty vztahu s mazlíčkem - například relaxaci a zábavu, a velmi malá část majitelů považuje své rybičky za své společníky.

Při porovnání osobních charakteristik majitelů mazlíčků a lidí, jenž žádného mazlíčka nevládnou, nebyly ve většině studií nalezeny žádné signifikantní rozdíly. Zajímavým zjištěním ale bylo, že majitelé psa a kočky mají ostatní lidi raději, oproti osobám bez mazlíčka. Majitelé mazlíčků také častěji uvádějí, že je lidé mají raději, oproti osobám bez mazlíčka.

Tato práce přináší shrnutí napříč studii a může poskytnout zájemcům o dané téma bližší pochopení této problematiky, či posloužit pro další výzkum osobnosti majitelů zvířat.

Klíčová slova: osobnost, chování, charakteristika, mazlíček, zvíře, vliv

Personal characteristics of animal owners according to the type of animal they own

Summary

This Bachelor thesis is dedicated to the personal characteristics of animal owners and their connections to the kind of animal such owners own.

Across studies in the area of personality characteristics of dog owners, the most repeated factor was the owners' friendly nature. The dog-owning people also see dogs as their family members and value a mutually built relationship. The dog in family is often seen as a source of safety and fulfils human emotional needs. Some studies have contradicted each other on extraversion and other personality traits. In the area of personality characteristics of cat owners, the results varied and only few studies found match between the lower value of empathy and friendliness of owners. Though there are only a few studies of the personality characteristics of horse owners, there has been a considerable agreement on the claim that the owners are individuals who must be able to control their body and mind. In the field of personality characteristics of rodent owners, there have been only a handful studies in the scientific literature on the basis that owners invest more money in their pets, and that there is a link between welfare and attachment to the pet. In the area of personality characteristics of owners of birds, reptiles and fish, we can find different conclusions. People owning birds as a pet are more polite, expressive and caring, and women become more dominant. Owners are strongly attached to their birds and show similarities in their interactions with the pet as owners of other pets. People owning reptiles have a more often controlled budget for their pets, and women owners are significantly more open to new experiences. In this case, the emotional attachment to reptiles also ranges within the same range as that observed in common pets. Studies on the personality characteristics of fish owners are rare in the scientific literature, nevertheless – they indicate that these people value other aspects of the relationship with the pet – such as relaxation and fun, and a very small proportion of owners even consider their fish to be companions.

When comparing the personal characteristics of pet owners and people who do not own any pet, there were found no significant differences in most conducted studies. Yet, one interesting finding was that a dog and cat owners like other people better than those without a pet. Pet owners were also more likely to report that people liked them better than those without a pet.

This work provides the summary across studies and provide those who are interested in the topic with a better understanding of the issue, as well as serve for further research in the personality of animal owners.

Keywords: personality, behaviour, characteristics, pet, animal, influence

Obsah

1	Úvod	1
2	Cíl práce	2
3	Literární rešerše	3
3.1	Osobnost člověka	3
3.1.1	Popis jednotlivých vlastností osobnosti	4
3.1.2	Teorie osobnostních rysů a testy osobnosti	7
3.2	Osobnost zvířat	9
3.2.1	Osobnost psa	11
3.2.2	Osobnost kočky	15
3.2.3	Osobnost koně	17
3.2.4	Osobnosti exotických druhů zvířat	19
3.3	Osobní charakteristiky lidí, dle druhu vlastněných zvířat	23
3.3.1	Motivace vedoucí k vlastnění domácích mazlíčků	23
3.3.2	Charakteristika lidí vlastnícih psa	27
3.3.3	Charakteristika lidí vlastnícih kočku	30
3.3.4	Charakteristika lidí vlastnícih koně	32
3.3.5	Charakteristiky lidí vlastnícih exotické druhy zvířat	32
3.3.6	Charakteristiky lidí, kteří domácího mazlíčka nevlastní	35
4	Závěr	37
5	Literatura	38
6	Seznam použitých obrázků a tabulek	46

1 Úvod

Vlastnictví zvířete může být pro mnoho lidí zdrojem radosti a spokojenosti, a proto není překvapivé, že se majitelé zvířat mohou velmi často identifikovat právě s druhem zvířete, které vlastní. Je všeobecně známo, že každý jedinec preferuje to své – někdo má rád psy, protože jsou aktivní a hraví, někdo má rád kočky, které jsou klidné a elegantní, a někdo zase preferuje koně, protože se mu líbí životní styl spojení s jezdeckvím. Jsou tu ale i odvážní jedinci, kteří preferují různá exotická zvířata – hady, želvy, rybičky, ptáky nebo dnes velmi oblíbené hlodavce. Každé zvíře má své vlastní jedinečné potřeby a chování, a stejně tak se i majitelé zvířat mohou lišit v mnoha osobních charakteristikách.

Pokud jde o osobnostní charakteristiky, jak již název této bakalářské práce vypovídá, je potřeba se ponořit také alespoň okrajově do oboru psychologie, a konkrétně pak do psychologie osobnosti. Tato oblast psychologie je velmi zajímavá, jelikož odhaluje právě původ lidské osobnosti, toho „jací jsme“ a „jak se projevujeme ve světě“, ať už doma sami k sobě nebo svému nejbližšímu, tak i k cizím lidem v širokém světě. Popisuje různé vlastnosti a teorie osobnostních rysů, nebo jak se osobnost formulovala, co ji ovlivňuje a ve výsledku jaké jsou vlastně různé osobnostní typy a co je vystihuje. V podstatě se jedná o takové vytvoření jednotlivých kategorií. Každý člověk je přirozeně zvědavý po tom, kam by se mohl zaškatulkovat a jaké charakteristiky ho právě v tomto zařazení následně vystihují. Koneckonců, o popularitě tohoto „zařazování se“ svědčí nemalé množství osobnostních testů, které lze nalézt ať už na internetu volně k dostání, nebo například u odborníků či výzkumných institucí.

Je také více než zřejmé, že se pojem osobnosti nevztahuje pouze na člověka, ale také na zvířata – obzvláště na ta domácí, která žijí po boku lidí. Nejedna majitel domácího mazlíčka je schopný říct, že má právě jeho zvířecí společník určitou osobnost, nebo alespoň nějaké osobnostní rysy. Může být tvrdohlavý, líný či hyperaktivní, mít rád jiná zvířata nebo se jich naopak bát. Velmi často lze narazit na situaci, kdy se například dva majitelé psů potkají na ulici při venčení a navzájem si řeknou, že „jejich pes je přátelský a má rád ostatní pejsky“ nebo „ať se ho ten druhý nebojí, že ten jeho je flegmatik“. Obecně je tato oblast velice široká a v dnešní době se stále provádí nejrůznější výzkumy právě na téma zvířecí osobnosti. Pravděpodobně stejně jako u lidské osobnosti, je i určitým lákadlem pro lidi „škatulkovat“ své mazlíčky do různých osobnostních typů – ať už z touhy po „hlubším“ poznání svého mazlíčka, nebo prostě jen z čiré fascinace a zvědavosti.

Když se spojí osobnost lidí a osobnost zvířat, může vzniknout takové dlouhotrvající a specifické pouto, které odráží nejen jednotlivé vlastnosti osobnosti u obou jedinců, ale také které formuluje vzájemný vztah, jenž projevuje majitel ke svému mazlíčkovi a mazlíček ke svému majiteli. Zjistit, zda mají majitelé určitých typů zvířat konkrétní vlastnosti a zda se v nich schodují napříč studiemi, bylo hlavním úkolem této bakalářské práce.

2 Cíl práce

Cílem práce je vypracování literární rešerše na téma „Osobní charakteristiky majitelů zvířat dle druhu zvířete, které vlastní“. Práce formou literární rešerše bude zaměřena na zmapování studií a porovnávání osobnostních charakteristik majitelů vybraných druhů zvířat - jejich odlišnosti, specifické návyky, chování ve společnosti a chování vůči danému zvířeti, zájmy apod.

3 Literární rešerše

3.1 Osobnost člověka

Obory psychologie se zabývají širokým spektrem témat. Dle Heluse (2018) můžeme do základních psychologických oborů zařadit psychologii obecnou, sociální, vývojovou a psychologii osobnosti. Pojem „osobnost“ nás pak odkazuje právě do psychologie osobnosti.

Psychologie osobnosti vznikla jako samostatná disciplína ze sociální psychologie ve 30. letech 20. století, a je spojována především se jmény jako Gordon W. Allport, Henry Murray nebo Raymond B. Cattell. První studie o osobnosti a charakteru byla zveřejněna Allportem v roce 1921 a poukazovala na rozdíl mezi zmiňovanými pojmy „osobnost“ a „charakter“, které se v té době používaly ekvivalentně. V průběhu 20. století se pak stalo používání pojmu „osobnost“ standardem (Blatný 2010). V současné době je psychologie osobnosti a studium osobnosti jako takové ústředním tématem psychologického výzkumu. Psychologie osobnosti zkoumá například to, jak se lidé liší ve svých behaviorálních a psychologických vlastnostech, a jak se odráží rozdíly v jejich obecné struktuře osobnosti (Kaiser & Müller 2021). Cakirpaloglu (2012) uvádí, že psychologie osobnosti patří do obecné teorie poznání člověka, tak zvané antropognostiky. Uvádí také, že cílem této psychologické disciplíny je vědecké uchopení struktury, dynamiky a vývoje komplexního psychického fenoménu, označovaným jako „osobnost“. Dle Vágnerové (2010) usiluje psychologie osobnosti o poznání a pochopení člověka, jeho psychiky, o jeho sebepoznání a sebeporozumění, a činí tak různým způsobem a s použitím různých metod. Je potřeba ale uvést, že všechny tyto způsoby a metody mohou být užitečné, ale žádné z nich nejsou ty jediné a výlučné, které by mohly přinést objektivní poznatky trvalé hodnoty.

V psychologii existuje výrazná shoda v užívání pojmu „osobnost“, jedná se ale o pojem natolik obsáhlý, že jej nelze definovat obecným či jednotným výrokiem, a tak se u mnoha různých autorů setkáváme s mnoha různými definicemi. Neexistují tedy lepší nebo horší definice, jejich hodnocení se spíše odvíjí od jejich užitečnosti pro teorii a výzkum osobnosti (Blatný 2010). Dle Cakirpaloglu (2012) se každá teorie osobnosti snaží vymezit základní charakteristiky a podstatu osobnosti. V definicích se nejčastěji vyzdvihuje, že osobnost představuje souhrn, souvislost nebo propojení charakteru, temperamentu, schopností a konstitučních vlastností člověka. Gordon W. Allport publikoval roku 1937 obsáhlý přehled padesáti psychologických vymezení pojmu „osobnost“. V tomto přehledu dominují biosociální a biofyzické definice pojmu. **Biosociální definice** odpovídají běžnému použití pojmu: osobnost vyjadřuje míru společenské přitažlivosti nebo hodnotu společenské stimulace člověka – čili osobnost je významnější nebo výraznější, pokud dokáže upoutat pozornost ostatních. **Biofyzické definice** vyjadřují na druhou stranu intrapsychickou povahu a konstituční základ osobnosti, který je možné měřit, popsat a shrnout do konkrétnějšího osobnostního profilu (Cakirpaloglu 2012). Osobnost jako takovou, například dle Heluse (2018), lze chápat jako individualitu (neboli jedinečnou lidskou bytost), s důrazem na „já“, respektive sebepojetí, a na vlastnosti, které ji charakterizují. Pojem „já“ zahrnuje skutečnost, že jedinec je zdrojem jednání a usilování; že obrací pozornost k sobě samému a zabývá se sám sebou (vytváří sebepojetí); a předpokládá, že jej jeho okolí bude brát v úvahu a respektovat. Vlastnosti jsou pak složkou osobnosti, které jedince trvale charakterizují. Dle Atkinson et al. (2003) osobnost charakterizují

typické a charakteristické vzorce myšlení, emocí a chování, které definují individuální osobní styl interakce s fyzickým a sociálním prostředím. Vágnerová (2010) pak osobnost označuje zjednodušeně za komplexní a relativně stabilní systém, který funguje jako celek, skládá se ze vzájemně propojených somatických a psychických vlastností, a projevuje se v reakcích na různé podněty a situace. S termínem „osobnost“ se také setkáváme i v laické řeči – jde o charakteristiku, respektive hodnocení daného jedince. Lidé běžně mluví o ostatních v pojmech, které slouží jako osobnostní charakteristiky, a vycházejí z nich, když se snaží odhadnout, jak se dotyčný zachová. Nejčastěji jde o takové vlastnosti, které nám jsou na první pohled zjevné, nebo jsou považovány za sociálně žádoucí či nežádoucí.

Pokud známe vlastnosti jedince, jsme schopni ho pochopit, předvídat a vhodně k němu přistupovat. Do základní čtveřice vlastností osobnosti můžeme zařadit následující: schopnosti, temperament, charakter a odolnost jedince – na základě úvahy, že nás zajímá především: co dotyčný dokáže (neboli jaké má schopnosti), jaké citové nebo aktivační ladění převládá v jeho prožívání a chování (neboli jaký má temperament), jak je morálně vybaven (neboli jaký má charakter) a jak zvládá náročné a zátěžové situace (neboli jakou má odolnost) (Helus 2018).

3.1.1 Popis jednotlivých vlastností osobnosti

Schopnost jako vlastnost osobnosti

Říčan (2010) definuje schopnost jako potencialitu, jako možnost, případně učenlivost pro tu či onu činnost. Rozdíly mezi lidmi jsou nejen v tom, co umí a co vědí, ale i v tom, čeho jsou schopni se naučit. Každý z nás má pro určitou činnost úroveň, které je schopné dosáhnout, dáváme-li činnosti optimální podmínky, opravdový zájem a vytrvalost ke zdokonalování.

Podobně tento termín vysvětluje také Helus (2018), a to, že termínem schopnosti poukazujeme na to, co jedinec dokáže, jaký výkon je schopný podat a jak náročné úlohy zvládne. Schopnosti mají svůj vrozený základ, neboli vlohy, které mohou či nemusí vyústit v talent či nadání. S těmito termíny se nám pojí i pojem inteligence, významný, ne-li základní předpoklad pro zvládání úkolů, schopnosti učit se, adaptovat se a zvládat nové situace.

Cakirpaloglu (2012) také popisuje schopnosti jako ty osobnostní vlastnosti, které indukují úspěšnost jedince dosahovat konkrétního cíle. Schopnosti lze objektivně identifikovat a měřit psychologickými testy.

Se schopnostmi jako takovými jistě souvisí i, dle Vágnerové (2010), pojem kognice. Kognice, respektive poznávání, zahrnuje vnímání, upoutávání pozornosti a interpretaci poznávaného ve smyslu aktuálního hodnocení i předvídání budoucího dění. Již pouhý komplex poznatků, který získáme, je ovlivněn tím, jak přistupujeme ke světu a jaké znalosti máme tedy šanci si osvojit.

Temperament jako vlastnost osobnosti

Temperamentem označujeme ty vlastnosti osobnosti, které se týkají tendence v citovém prožívání k určitým náladám, a tendence reagovat vzrušením nebo útlumem. Temperament nelze zásadně měnit, jelikož se jedná o poměrně stabilní a relativně málo vnějšími vlivy ovlivnitelný základ osobnosti, je ale možné jej kultivovat – tedy vynaložit úsilí, aby jeho projevy byly slučitelné se zvyklostmi a životními způsoby okolí (Helus 2018). Cakirpaloglu (2012) definuje temperament jako vrozenou energetickou dispozici (neboli energetický zdroj

osobnosti), která určuje specifickou reaktivitu (neboli individuální reakci na konkrétní podnět) a obecné emoční ladění jedince. Tato skutečnost pak zajišťuje důslednost a autentičnost individuálního projevu. Temperament obvykle působí mimo vědomí a volní kontrolu, v průběhu socializace tedy jen doznává nepatrných změn ve smyslu sladění autentického projevu jedince se sociálně žádoucími normami. Znaky temperamentu se projevují již na počátku našeho života, neučíme se je od rodičů a ani je nelze řídit svou vůlí, jde o přirozenou součást naší osobnosti.

Pojem „temperament“ se objevuje již v daleké minulosti, běžně se spojuje s odkazem na starořeckého lékaře Hippokrata (460-370 let př. n. l.) a římského lékaře Galéna (130-210 let př. n. l.). Teorii čtyř typů temperamentů spojovali s převahou určité tělesné tekutiny, reprezentující jeden ze čtyř elementů, z nichž byl stvořen svět. **Žluč** odpovídá ohni (choleric), **krev** vzduchu (sangvinik), **hlen** vodě (flegmatik) a **černá žluč** zemi (melancholik) (Vágnerová 2010). Za zmínku stojí, že slovo „temperament“ je původem z latinského *temperamentum* a zároveň navazuje významově na řecké *krasis*, neboli „správné smísení, správný poměr“. Tento pojem poprvé použil Hippokrates a označil tak dokonalý poměr mezi základními složkami organismu a psychiky. Dominující tekutina pak určuje tělesnou a duševní kondici člověka, jeho zdraví, emoční procesy a duševní náladu. Hlavní přínos pro psychologii představuje Hippokratova soustava čtyř temperamentových typů: choleric, flegmatik, sangvinik a melancholik (Cakirpaloglu 2012).

Choleric své city mocně prožívá a výbušně projevuje, nemá nad nimi kontrolu a tak jak prudce u něj vznikají, tak zase zanikají; **flegmatik** je opakem cholerika, kterého máloco vyvede z míry, jeví se jako pomalý, vážný a spolehlivý, a co jej citově zaujme, to přetrvává; **sangvinik** je živý, pohyblivý, se sklonem k optimismu a radostnému prožívání, a který se snadno pro něco nadchne, ale méně často u toho setrvává; **melancholik** se vyznačuje pochmurným citovým laděním, se sklonem k pesimismu a obtížnému přizpůsobování se (Helus 2018).

Uvedme si zde ještě jednu důležitou věc, a to **introverzi a extraverzi**. S tímto pojmem se setkáváme poprvé u lékaře a psychiatra C.G. Junga (1875-1961), významné osobnosti oboru psychologie osobnosti. Podle něj tvoří osobnost „Já“ (vědomá část osobnosti), „nevědomí“ (osobní a kolektivní), „psychické postoje“ (introverze, extraverze) a „psychické funkce“ (myšlení, cítění, vnímání, intuice). Introverze a extraverze jsou protikladné osobnosti. Převaha introvertního postoje má za následek individuální upřednostnění svých subjektivních prožitků a stavů. Naopak převaha extravertního postoje se projevuje v individuálním zájmu o vnější záležitosti ze životního prostoru osobnosti (Cakirpaloglu 2012).

Charakter jako vlastnost osobnosti

Helus (2018) termínem charakter označuje ty vlastnosti, které souvisejí s morálkou jedince – s principy a zásadami, kterými se řídí, s hodnotami, o které usiluje a na kterých mu záleží. Cakirpaloglu (2012) pak uvádí, že jde o souhrn získaných vlastností určujících psychosociální bytí každé osobnosti, a že charakter reguluje vztah člověka vůči své osobě, ostatním lidem, společenským skupinám, institucím a přírodě. Stejně jako Helus uvádí, že charakter sestává z různých druhů hodnot, hlavně etických, morálních a estetických.

Na rozdíl od temperamentu není charakter jako takový vrozenou osobnostní vlastností, ale je osvojen zvnitřňováním (tj. začleňování postojů a hodnot do psychiky jedince) požadavků

okolí, které jedinec přijal za své a s nimiž se ztotožnil (Helus 2018). Tyto získané hodnoty osobnosti se utvářejí v dlouhodobém procesu sociálního učení (Cakirpaloglu 2012).

Odolnost jako vlastnost osobnosti

Každý jedinec se za normálních okolností projevuje pro něj typickým a stabilním způsobem. Dle Vágnerové (2010) se v běžných a známých situacích, ve kterých je člověk dostatečně adaptován, neprojevují žádné výrazné emoce. Naopak v neznámé, nové či zátěžové situaci, dojde ke změně emočního ladění. Za takových okolností se často uplatňují jiné osobnostní vlastnosti a je možné tak posuzovat osobnost jedince z jiného hlediska, a získat tak další informace, které jeho celkovou charakteristiku doplní.

Jak uvádí Helus (2018), uspět v současném světě vyžaduje zvládání složitých a náročných situací, často tak zátěžově vypjatých, že ohrožují zdraví jedince, a je tak potřeba rozvíjet a posilovat tuto osobnostní vlastnost. Zpravidla se jedná o odolnost vůči zátěži, respektive stresu. Stres jako takový každý prožívá jinak – je to záležitost silně subjektivní. Jako stres označujeme zátěž dosahující takového stupně, že hrozí přesáhnout síly jedince ji zvládat. Paulík (2017) také zmiňuje detailnější rozdělení stresu, a to na stres negativní (tzv. *distres*) a stres pozitivní (tzv. *eustres*). **Distres** je stres nežádoucí, při kumulaci je zdraví ohrožující a je prožíván jako nepříjemný, působící zvýšenou zátěží. **Eustres** je pravým opakem – pokud nepřesáhne únosnou mez, tak se jedná o stres prožíváný jako příjemný, s pozitivními dopady na výkon, vývoj i stav organismu.

Cakirpaloglu (2012) zmiňuje, že již mnoho empirických studií prokázalo souvislost mezi různými projevy optimismu a pesimismu v návaznosti na tzv. „**prožitek místa kontroly**“. Lidé s „vnitřním místem kontroly“ jsou optimističtější, vyrovnanější, podnikavější, spontánnější a šťastnější. Nejčastěji se jedná o muže a o jedince s vyšším profesionálním a společenským postavením. Vnitřní místo kontroly podněcuje vývoj potenciálů jedince k seberealizaci a pocitu štěstí. Naopak lidé s „vnějším místem kontroly“ si věří méně, často potřebují podporu silnějších osob, jsou bojácní, úzkostliví, depresivní, pasivní a nešťastní. Hůře se také vyrovnávají se stresem. Dle Vágnerové (2010) lze osobní význam různých situací pro konkrétního jedince pochopit na základě jeho názoru na míru navozeného stresu. Způsob výkladu zátěžové situace může odrážet celkový přístup, míru optimismu, pocitu kontroly nad danou situací nebo odhad svých vlastních možností. Je zde proto důležitý osobnostní sklon k optimistickému nebo pesimistickému výkladu dané situace.

Zkrácená charakteristika dle Vágnerové (2010) je uvedena níže:

- **Optimista** je člověk spojený s tendencí k pozitivně zkreslujícímu odhadu ohrožení či rizika, chápe stresující události jako dočasné, které je možné zvládnout. Optimismus je spojen s nadějí a důvěrou jak ve vlastní schopnosti, tak ve finální pozitivní působení vnějších faktorů.
- **Pesimista** je člověk spojený s tendencí předpokládat, nehledě na charakter aktuálního dění, že je neustále ohrožen mnoha riziky, vůči nimž je bezbranný a bezmocný. Pesimismus předpokládá, že tyto události mohou ovlivňovat celý život jedince, a tak se obává i doposud neznámé budoucnosti.

Dvou rozdílných osobnostních typů ve vztahu ke stresu si také povšimli při svých výzkumech Ray Rosenman a Meyer Friedman, a to již v roce 1958, ovšem jedná se hlavně o vztah různých typů osobností ke stresu a následně vzniklým zdravotním problémům. Jeden

z typů, tzv. **typ A**, podléhá zvýšenému riziku vůči stresu včetně vážných zdravotních důsledků. Tito jedinci usilují o co nejvyšší výkon, jsou soutěživí, baží po úspěchu a jsou netrpěliví. Nedopřávají si oddech a kdykoliv ve svém tempu poleví, jsou nespokojení. V hovoru nepouští nikoho ke slovu a až nepřátelsky reagují na ty, kdo jsou podle nich pomalí či váhaví. Dnes se s tímto typem často spojuje pojem workoholismus – posedlost prací. Právě tyto jedinci se vlivem svého životního tempa a v důsledku svých sklonů dostávají často do stresu. Druhý z typů, tzv. **typ B**, je pravým opakem – jejich pracovní zájem není tak výrazný, dokáží ocenit i jiné hodnoty, umí odpočívat, odreagovat se a relaxovat. Udržují si odstup od pohlčení úkoly či závazky, a v důsledku toho je jejich ohrožení stresem podstatně menší. Tato typologie byla také inspirací pro vznik dalších typů, vzhledem k náchylnosti ke stresu – zejména jde o **osobnost typu C**, tzv. *cancer personality*, která prožívá silnou emocionalitu, ale své prožívané city, jako je zlost, vztek, nenávisť či úzkost, důsledně potlačuje. Tento typ podléhá sklonům k onemocněním rakovinou (Helus 2018).

3.1.2 Teorie osobnostních rysů a testy osobnosti

Osobnostní vlastnosti nelze měřit přímo, ale jen prostřednictvím jejich projevů (Vágnerová 2010). Setkáváme se zde se dvěma typy vědeckých přístupů. Jak uvádí Cakirpaloglu (2012), **empirický přístup** poskytuje spolehlivé postupy měření a statistické verifikace osobnostních fenoménů. V podstatě se jedná o pozorování, měření, experiment. Tento přístup má vyšší vypovídací a praktickou hodnotu hlavně při řešení frekventovanějších problémů jedinečné osobnosti či menších skupin osob. Opakem jsou **teoretické přístupy** osobnosti, které se vyznačují volnějším a hypotetičtějším výkladem osobnosti a psychických souvislostí.

Klíčovou osobností v oblasti vzniku faktorové analýzy osobnosti byl Raymond Cattell (1905-1998), psycholog anglického původu, a jeho 12 faktorů, které spolu s krátkým testem inteligence tvoří šestnáctifaktorový dotazník (tzv. Cattellův 16 PF). Jeho hierarchický model osobnosti se skládá z kognitivních, resp. **intelektových schopností**, z osobnostních, resp. **temperamentových rysů** a z dynamických **motivačních rysů**, které se projevují zaměřením na konkrétní cíl (čili preferencí určitého jednání). Cattell chápal osobnost jako komplexní strukturu osobnostních rysů různé kategorie, a kde soubor těchto dispozic, který je poměrně trvalý, umožní předpovědět, jak se bude dotyčný jedinec za různých okolností chovat a reagovat (Vágnerová 2010). Cattellovým cílem bylo stanovit pomocí faktorové analýzy základní vlastnosti osobnosti, na které by bylo možno redukovat co nejvíce z rozmanitosti lidských povah (Říčan 2010). Tyto faktory představují základní psychickou strukturu každé osobnosti. Každý faktor má dva protikladné póly, ale žádný nemá hodnotící význam – každý výsledek musí být interpretován v souladu s řadou podmínek, ve kterých jedinec žije a působí (Cakirpaloglu 2012). Vágnerová (2010) uvádí, že se ale ukázalo, že je 16 faktorů příliš mnoho a tak bylo nakonec odvozeno pouze pět obecných faktorů: 1) extraverte – introverte; 2) úzkost – přizpůsobenost; 3) trpná citlivost – čínorodá racionálnost; 4) nezávislost – podřízenost; 5) vysoká sebekontrola – nízká sebekontrola.

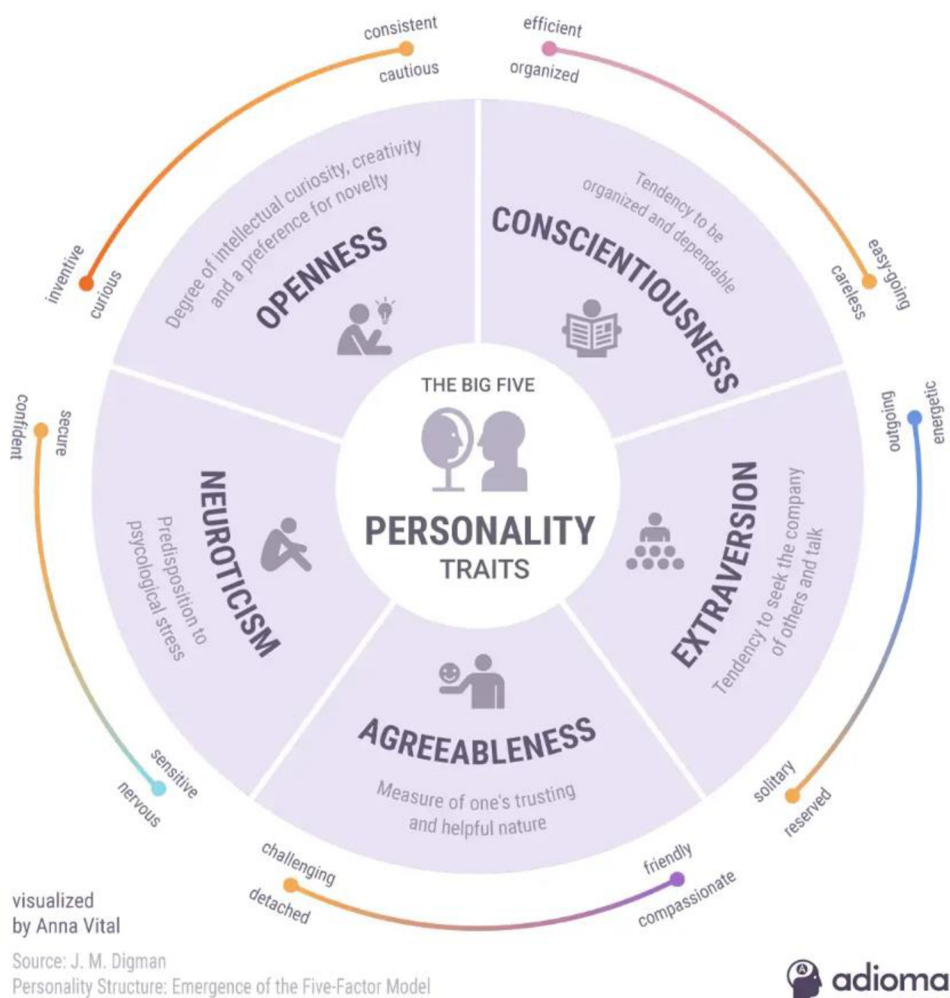
Naopak podle Hanse Eysencka (1916-1997), psychologa německého původu, se osobnost skládá z hierarchicky uspořádaných dispozic. Nejvýše se nachází **typy** (neuroticismus – emoční stabilita, extraverte – introverte a psychoticismus – sociabilita), pod nimi jsou jednotlivé **rysy**

a každý jeden obsahuje níže postavené **návyky**. Na dně hierarchie nalezneme nejjednodušší osobnostní prvky, a to **specifické reakce**. Tento jednodušší model tvoří jádro tzv. EPQ dotazníku (Eysenck Personality Questionnaire) (Cakirpaloglu 2012). Eysenck z uvedených typů, nejvýše postavených v hierarchii, dle Vágnerové (2010), usuzoval, že právě ty vytvářejí u každého člověka určitý vzorec a jejich individuálně specifická kombinace může vysvětlit jeho chování, prožívání a způsoby uvažování. Extraverze – introverze zahrnuje aspekty projevující se ve vztahu k lidem a okolí, neuroticismus – emoční stabilita se projevují hlavně v oblasti emočního prožívání a v postoji a hodnocení okolního světa, a psychoticismus – sociabilita zahrnují nízkou či vysokou schopnost se přizpůsobit ve společnosti.

Jedním v současné době předním dotazníkem je tzv. „**Big Five**“, neboli **Velká pětka** – pětifaktorový model osobnosti, jehož autorem označení je Lewis R. Goldberg. Dle Heluse (2018) jde o určitý kompromis mezi Eysenckovými třemi a Cattellovými šestnácti faktory. Koncepce tohoto modelu je postavená na základě faktorové analýzy k pěti faktorům (obrázek 1), jimiž lze postihnout rozdíly mezi lidmi a které mají značný diagnostický význam. Jde o rozdíly ve znacích, které nacházíme v různých mírách u všech lidí. Koncepci tvoří pět základních a poměrně širokých faktorů, kterým jsou podřízeny dva hlavní rysy, a které se dále upřesňují v několika dalších rysech dílčích. Tento model se označuje také anglickou zkratkou OCEAN – **o**peness, **c**onscientiousness, **e**xtraversion, **a**greeableness, **n**euroticism.

Faktory popisuje následovně:

- **Openess**, neboli otevřenost novým zkušenostem, se týká poznávacích tendencí v osobnosti. Zahrnuje motivaci – zájem a odvahu poznávat a jít za zkušenostmi, ale také i protipól – uzavřenost vůči novému, konzervativismus. Dva podřízené rysy tohoto faktoru tvoří *intelekt a vstřícný postoj k informacím, poznatkům*.
- **Conscientiousness**, neboli svědomitost v přístupu k povinnostem a závazkům, potřeby podávat dobré výkony a podřídit se příkazům. Protipólem je nedisciplinovanost. Dva podřízené rysy tohoto faktoru tvoří *pile a sebekontrola*.
- **Extraversion**, neboli extraverze, orientace na svět obklopující jedince a jeho vlastní angažovanost v něm spojenou s pozitivním citovým naladěním. Protipólem je introverze, čili odstup a snahu vyhýbat se podnětům z okolí. Dva podřízené rysy faktoru tvoří *asertivita a nadšení*.
- **Agreeableness**, neboli vstřícnost, která se váže k sociabilitě, mezilidské vzájemnosti a vcítivosti k okolí. Lhostejnost a chladnost jsou protipólem. Dva podřízené rysy faktoru tvoří *empatie a zdvořilá korektnost, slušnost*.
- **Neuroticism**, neboli neuroticismus, převažující tendence k negativnímu prožívání – smutku, úzkosti, pocitům viny a studu. Jedinec je nestabilní, podléhá událostem, postrádá vnitřní pevnost. Dva podřízené rysy faktoru tvoří *podrážděnost a sklon k sebeochraňování*.

Obrázek 1: Model BIG FIVE

Nicméně řada osobnostních dotazníků měří pouze jediný osobnostní rys nebo vlastnost. Tyto metody značíme jako všem známé „testy osobnosti“. Existují ale také psychologické metody, které měří souběžně větší počet osobnostních rysů - takové metody značíme jako „osobnostní inventáře“. Mezi ty řadíme například zmiňovaný Big Five, Cattellův 16 PF nebo, doposud nezmíněný, Minnesotský multifázový inventář osobnosti (MMPI). MMPI je komplexní diagnostická metoda, která souběžně zkoumá vztah vyšetřované osoby vůči probíhajícímu šetření, a hlavně výskyt a intenzitu následujících psychopatologických dimenzí: hypochondrie (přehnaný zájem o své zdraví), deprese (pesimismus, beznaděj), hysterie (použití různých příznaků pro řešení problému), psychopatie (nedbalost vůči společenským normám), maskulinita/feminita (preferance zájmů opačného pohlaví), paranoia (podezíravost, myšlenkové klamy), psychastenie (ustaranost, pocity křivdy), schizofrenie (podivné až bizarní myšlenky), hypománie (impulzivnost), sociální introverze (plachost) (Cakirpaloglu 2012).

3.2 Osobnost zvířat

Autoři Kaiser & Müller (2021) ve své studii uvádí, že lidé obecně o jedincích mnoha živočišných druhů říkají, že mají nějakou osobnost. Uvádí také, že je u obratlovců v dnešní době koncept zvířecí osobnosti široce přijímán. Tvrdí, že někteří jedinci jsou odvažnější než

jiní jedinci stejného druhu, nebo společenštější či dokonce agresivnější. Uvádí také, že biologové často zkoumají spíše specifické osobnostní rysy (jako je odvaha, společenskost či agresivita), než osobnost obecně. V jejich studii se setkáváme s vysvětlením pojmu „osobnostních rysů“ následovně: lze je nejlépe chápat jako dispozice, a lze je definovat v rámci určitých souborů chování, které se zkoumají ve specifických experimentálních podmínkách. Aby mělo zvíře nějaký osobnostní rys, musí se nejprve chovat jinak než ostatní (tzn. musí vykazovat individuální rozdíly), dále musí být tyto rozdíly v chování stabilní po určitou dobu a musí být stabilní v různých kontextech a situacích. Autoři uvádí také, že na rozdíl od osobnostních rysů, které lze vyjádřit kontinuem různých typů osobnosti, není osobnost obecně jevem postupným – je to něco, co zvíře buď má, nebo nemá. Stručně lze tedy říci, že skupiny určitého chování, které se shlukují, ukazují na určitý osobnostní rys. U jedinců, kteří vykazují konzistentní rozdíly v chování v různých osobnostních rysech, pak lze mít za to, že vyjadřují osobnost obecně.

Vzestup trendu studií osobností zvířat nás upozorňuje na to, že se od sebe jednotlivé organismy liší, a že existují příčiny, důsledky a základní mechanismy individuálních rozdílů. Mezidruhová srovnání mohou pomoci objasnit původ osobnostních rysů, které jsou výsledkem konvergentní evoluce (tj. typ evoluce, při níž se nepříbuzné druhy vyvíjejí v podobném prostředí nebo v důsledku podobného stylu života, a na základě toho vypadají podobně) a tím přispějí k vysvětlení, proč se v rámci druhu vyvíjejí a přetrvávají individuální rozdíly (Gosling 2001). Podle autorů Gosling et al. (2003) je více než důležité zavedení mezidruhového srovnávacího přístupu k problematice osobnosti. Z logiky věci vyplývá, že by mělo být zkoumáno více druhů, a to nejlépe s využitím alespoň jednoho, již dobře prozkoumaného druhu. Tyto mezidruhovité studie jsou užitečné, jelikož mohou poskytnout porovnání na úrovni, která může být základem pro vyhodnocení výsledků u nově zkoumaného druhu. Vzhledem k tomu, že se o osobnosti člověka ví více než o jakémkoliv jiném druhu, měl by být i člověk jedním ze zahrnutých druhů. Autoři poté uvádí, že se výzkum osobnosti zvířat nejčastěji provádí ve výzkumných zařízeních, zoologických zahradách, v útulcích a nebo na farmách.

Dle autorů Kaiser & Müller (2021) je výzkum osobnosti zvířat z filozofického hlediska velmi zajímavý, protože není zdaleka jasné, jak by měla být osobnost zvířete definována a jak by měla být identifikována. Zdá se, že ne všichni živočiškové vyjadřují osobnost, a proto je objevování osobností u některých živočišných taxonů tak přitažlivé. Není ani jasné, které podmínky musí být splněny, aby bylo možné zvířeti osobnost přiřadit.

Testy osobnosti u zvířat

Kaiser & Müller (2021) ve své studii uvádí, že pro charakterizaci individuálních rozdílů v osobnostech byly zavedeny různé metody. K zaznamenávání informací a určení množství rozdílů v chování se používají dvě hlavní metody – **kódování** a **hodnocení** (Gosling 2001). Pod pojmem **kódování** si představujeme ta pozorování chování, která jsou založena na jednotkách přesně definovaného chování. Vědci hodnotí zvířata při činnostech souvisejících s úkoly a zaznamenávají jejich chování kvantitativním způsobem pomocí bodování četností, latencí (doby, než se něco stane) nebo celkového trvání v reakcích v experimentálních laboratorních nebo v přirozených podmínkách (Mirkó et al. 2013). Naproti tomu je **hodnocení** založeno na úsudku pozorovatelů, jenž studovaná zvířata znají – například majitelů nebo chovatelů. Ti hodnotí jedince v řadě chování na různých stupnicích s různými přídavnými jmény, ideálně v

několika časových bodech. Takové hodnocení se nejčastěji provádí pomocí standardizovaných dotazníků (Pastorino et al. 2017).

Detekce osobnosti tedy skutečně daleko přesahuje pouhé pozorování individuálního chování (Kaiser & Müller 2021), a lze tak osobnostní rysy u zvířat označit spíše jako „osu osobnosti“ nebo „spektrum osobnosti“. Mezi obecně nejčastěji zkoumané osobnostní rysy patří odvaha, agresivita, zvědavost, aktivita a společenská (Gosling 2001). Jednotlivce lze také porovnávat pouze tehdy, je-li zkoumáno několik jedinců skupiny nebo populace téhož druhu - osobnost pouze jednoho izolovaného jedince jako takovou nelze nikdy řádně analyzovat. Jinými slovy, koncept osobnosti lze použít pouze na úrovni skupiny, zatímco měření se provádí na jedincích skupiny (Kaiser & Müller 2021).

Ines et al. (2021) uvádí, že je ve výzkumu běžnou praxí užívání hodnotících dotazníků – například při hodnocení vztahu mezi psem a majitelem je využívána Monashova škála (MONASH), při hodnocení vztahu mezi kočkou a majitelem naopak škála CORS.

3.2.1 Osobnost psa

Psi domácí (*Canis familiaris*) se vyskytují po celém světě a žijí po boku člověka již přibližně 14 000 až 20 000 let, nicméně jejich evoluční původ, jak uvádí některé starší i novější studie, je stále předmětem diskuzí (Nowak 1999, Zrzavý et al. 2018). Jedna z nejstarších teorií předpokládá, že byli moderní psi odvozeni z jednoho nebo více poddruhů vlků a následně se rozšířili po celém světě ve spojení s lidmi (Nowak 1979). Jiné starší teorie říkají, že k domestikaci docházelo v různých dobách a na různých místech, přičemž lidé domestikovali ten druh psovité šelmy, který se aktuálně vyskytoval v jejich okolí (Coren 1994).

Bylo prokázáno, že psi mají vysoce vyvinuté schopnosti porozumět lidským signálům (Cooper et al. 2003), což je nejspíše způsobeno silným selekčním tlakem, aby spolupracovali s lidmi, a také jejich možnou předadaptací na domestikaci, částečně odvozenou od sociální povahy jejich předků (Marshall-Pescini & Kaminski 2014). Tato úspěšná domestikace mohla vést k tomu, že vztahy mezi psy a majiteli mají podobnost se vztahy mezi dětmi a rodiči, jak ukázaly dotazníkové průzkumy a behaviorální experimenty (Payne et al. 2015).

Stručné shrnutí vývoje výzkumu oblasti osobnosti psů představují autoři Fratkin et al. (2013). Jednou z prvních studií o psí osobnosti byla práce Ivana Pavlova (rok 1941) o učení, ve kterém klasifikoval psy do čtyř základních typů osobnosti na základě jejich reakcí na podmíněný reflexní trénink. Další významný výzkum osobnosti psů přišel s prací Scotta a Fullera (roku 1965) o genetických vlivech na chování psů - pokusili se předpovědět pozdější chování u pěti různých plemen psů z chování pozorovaného dříve v životě. Později, v další studii predikce chování, Pfaffenberger (rok 1975) hodnotil osobnost psa pomocí hodnocení chování (tzv. "testy štěňat"), aby určil, která štěňata by se nejlépe hodila pro práci vodicích psů. Slabbert a Odendaal (roku 1999) poté přišli se závěrem, že hodnocení osobnosti psa provedené již ve věku 8 týdnů předpovídalo vhodnost pro policejní práci ve věku 18-24 měsíců. John a Gosling (rok 2005) pak klasifikovali psí osobnost pomocí expertního třídění a klasifikovali sedm dimenzí: *reaktivita*, *bázlivost*, *aktivita*, *sociabilita*, *reaktivita na výcvik*, *poddajnost*, *agresivita*, a *klasifikace „žádná/jiná“*). Všechny tyto psí osobnostní rámce mají za cíl pokusit se zredukovat širokou škálu pojmů popisujících chování na jednodušší.

Dle autorů Gosling et al. (2003) se výzkum osobnosti u zvířat velmi často zaměřuje na psy, a to hned z několika důvodů: **a)** se velmi často vyskytují v našich domácnostech, což z nich činí snadno dostupný zdroj subjektů; **b)** mohou se bezpečně a přirozeně zapojit do široké škály chování; **c)** jejich behaviorální repertoár je dobře známý velkému okruhu pozorovatelů; **d)** mohou bezpečně cestovat na místa výzkumu bez odborné péče. Tyto důvody z nich činí poměrně zvládnutelný druh pro výzkumné účely, zejména v počátečních fázích výzkumu osobnosti zvířat. K dosažení úplného pochopení a vyhodnocení posuzování osobnosti psa by měly výzkumy zahrnout komplexní soubor dimenzí vlastností, měly by měřit každou dimenzi pomocí více položek, hodnotit více kritérií a přesností, hodnotit dva nebo více druhů a srovnávat je, a hodnotit úsudky jednotlivců spíše, než skupin nebo plemen. Důležité je také kontrolovat potencionálně zkreslující účinky stereotypů – pohlaví, věk či fyzický vzhled. Autoři také uvádí, že v tuto chvíli je pro osobnostní rysy psů nejslibnější čtyřdimenzionální model vycházející z modelu **BIG FIVE**. Tyto 4 dimenze představují následující: *energie* (obdoba lidské extraverte), *náklonnost* (obdoba lidské vstřícnosti), *emoční reaktivita* (obdoba lidského neurotismu) a *inteligence* (obdoba lidské otevřenosti/intelektu). *Svědomitost* (poslední z dimenzí modelu BIG FIVE) se u psů neprojevuje jako samostatná osobnostní dimenze, objevuje se pouze u lidí a nejbližších příbuzných druhů (King & Figueredo 1997). Autoři Fratkin et al. (2013) doplňují, že jedním z nejpoužívanějších metod měření osobnosti psa je tzv. **C-BARQ** dotazník, který hodnotí a zkoumá chování psů, a lze jím stanovit důvody, proč jsou někteří jedinci nebo plemena více či méně cvičitelná. Jednou z dalších metod, se kterou se lze setkat a je často užívána, je tzv. metoda **Test Battery** – hlavním cílem je v tomto případě zaznamenat reakce psů na konkrétní podněty, kterým jsou postupně vystavováni (Jones & Gosling 2005).

Výzkum osobnosti psa je také motivován řadou praktických zájmů, Fratkin et al. (2013) uvádí následující: **(a)** existuje široký zájem potenciálních majitelů psů o výběr psů s osobnostními charakteristikami, které vyhovují jejich životnímu stylu; **(b)** útulky pro zvířata a další agentury mají zájem využívat osobnostní rysy ke zlepšení úspěšnosti procesu adopce a k nasměrování péče na zvířata, která nejvíce potřebují pozornost; **(c)** agentury zaměřené na snížení výskytu zranění způsobených psím pokousáním mají zájem na identifikaci jednotlivých zvířat nejvíce náchylných k agresi; **(d)** praktici pracovních psů se zajímají o identifikaci jedinců s osobnostmi, které jsou nejvhodnější pro úspěšný pracovní výkon. Všechny tyto body vycházejí z předpokladu, že je chování alespoň trochu konzistentní v průběhu času a situací – například když se majitelé psů snaží na základě svých pozorování pochopit, jak se může chovat adoptovaný pes, jakmile si jej přivedou domů nebo i později ve společném soužití v domácnosti.

Podobné uvádí také autoři Rayment et al. (2015). Behaviorální testy domácích psů se široce uplatňují v moderních oblastech péče o psy, v programech asistenčních a vodících psů, v odborném chovu psů a v moderních klubech sportovních psů. Obecným cílem těchto testů je zaznamenat reakce psů na různé podněty, protože se předpokládá, že testovací chování poskytuje spolehlivé informace o osobnosti a chování mimo testovací prostředí. Přesněji řečeno, zkoušky pracovních psů, jako jsou ty, které provádějí programy vodících, služebních, vojenských a policejních psů, se pokoušejí posoudit schopnost jednotlivce pro úkoly související s prací, a umožnit výběr psů „nejvhodnějších pro daný účel“. Alternativně jsou testy používané

různými útulky pro výběr správných životních podmínek konkrétním psům, a v menší míře pak chovateli a nadšenci psů v zájmovém chovu.

Dle autorů Fratkin et al. (2013) je osobnost charakterizovaná jako „konzistentní individuální rozdíly v chování“, a tato konzistence předpokládá předvídatelnost chování psa. Konzistence osobnosti u psů je poměrně důležitým aspektem vztahu mezi člověkem a psem (např. při výběru psů vhodných pro práci s detekcí návykových látek, nebo pro umístění do rodiny s dětmi). Z výsledků analýzy autorů studie vyplynulo, že konzistence osobnosti byla vyšší u starších psů, a při kratších intervalech mezi hodnocením chování (tzn. že se změny v sociálním a vývojovém prostředí častěji vyskytují během delších intervalů mezi testy). U štěňat byla nejkonzistentnější dimenzí agresivita a submisivita, zatímco nejméně konzistentní dimenzí byla reaktivita na výcvik, bázlivost a sociabilita. Nakonec nebyl zjištěn žádný rozdíl v konzistenci osobnosti u psů testovaných nejprve jako štěňata, a později jako dospělí psi (např. testy štěňat), oproti psům testovaným dvakrát ve štěněčím věku. Nebyly také zjištěny žádné rozdíly v konzistenci mezi pracujícími a nepracujícími psi. Z celkových výsledků studie autoři uvádí, že je osobnost psa středně konzistentní.

Gosling et al. (2003) ve své studii osobnosti psů uvádí, že nejcennějším vnějším kritériem je nezávislé chování. Nejvíce znalými informátory o psech jsou pak zpravidla jejich majitelé, jenž svá zvířata podrobně pozorují v různých situacích a časech – proto se ve své studii zaměřili na to, jak osobnost psů posuzují jejich majitelé a jak ji vnímají i nezávislí posuzovatelé, jenž cílová zvířata znají. Zároveň u každého psa pořídili fotografii, která jim umožnila získat hodnocení osobnosti od cizích lidí pouze na základě vzhledu – jelikož stejně jako posuzování lidí, i posuzování psů může být založeno spíše na fyzických a vzhledových vlastnostech, než na skutečném chování. Tento fakt umožnil otestovat, do jaké míry je hodnocení psů ovlivněno stereotypy týkajícími se plemene a vzhledu. Kromě toho kontrolovali i další charakteristiky, jako je pohlaví a věk, které mohou hodnocení osobnosti také ovlivnit. Výsledky studie ukázaly následující: majitelé jsou zcela schopni posoudit osobnost svých psů se značnou přesností, a tyto výsledky se shodují i s nezávislými pozorovateli – tzn. majitelé jsou schopni osobnost svého psa posoudit objektivně; posuzovatelé nespolehají na stereotypy o pohlaví či věku psů; nezávislí pozorovatelé se shodli na pravděpodobném chování psů pouze na základě fotografií psů – to lze ale i vysvětlit buď tím, že jedinci využívali své znalosti o skutečných plemenných rozdílech, anebo využívali obecně známé a stereotypní názory na daná plemena psů.

Dle autorů Jones & Gosling (2005) a jejich široké analýzy jsou obecně napříč studiemi nejčastěji zkoumány následující osobnostní vlastnosti psů (tabulka 1):

Tabulka 1 - nejčastěji zkoumané osobnostní vlastnosti psů napříč studii autorů Jones & Gosling (2005)

reaktivita	vznětlivost, sociální reaktivita, vzrušení /afektivní vzrušení, rozptýlení, strach, štekání, neurotičnost, letargický projev, roztržitost, smělost/plachost, zvědavost/nebojácnost, pud k pronásledování kořisti, temperament, energie, neorganizované/organizované chování, nízká koncentrace, aktivita jedince, nervová stabilita, tvrdost/odolnost, zkouška leknutí, klid, stabilita, emocionalita, citlivost, uvolněnost, náládovost, reakce na zvuky/na střelbu, schopnost vyrovnat se s náhlým a silným sluchovým rozrušením, reakce na nové podněty, adaptivita na různé situace a prostředí, reaktivita srdce, reakce na návrat majitele domů
bázlivost	ostražitost, reaktivita, bojácnost a bázlivost (přiblížení/vyhýbání se), agresivita/dominance (křečovitost, kousání), chňapání po dětech, bojovnost, stažení se, úzkostnost, nervozita, strach a agrese zaměřená na ostatní psy/na cizího člověka, nesociální strach, vyhýbání se cizím lidem, test leknutí, test střelby, smělost, agrese vyvolaná strachem, úzkost, podezřivost, afektivní vzrušení, extraverte, vysoká aktivita, sebevědomí, zvědavost, odvaha, schopnost vyrovnat se s náhlým a silným sluchovým rozrušením
aktivita	úroveň aktivity jedince, nezralost, bujarost, aktivita na procházce a při pohybu, aktivita doma a na volné noze, všeobecná aktivita, klid, tichost, energie, letargie, temperament
sociabilita	tendence k následování, sociální přitažlivost, soběstačnost, spolupráce, přibližování se k neznámému, extraverte, společenskost, sebevědomí (přístup k navazování přátelství), přívětivost, náchylnost k hravému způsobu boje, přátelskost k cizím lidem/k ostatním psům, věrnost/náklonnost, hravost, nezralost, odměřenost a odtazitost, reaktivita, strach/vyhýbání se/agresivita vůči cizím lidem, chladné/teplé chování, nevlídnost/laskavost, plachost, „nemluvnost“, hlasitý verbální projev, nesmělost, chňapání po dětech, vyžadování náklonnosti, reaktivita, chování vyžadující pozornost, citlivost na nálady majitele, připoutanost k jedné osobě
reaktivita na výcvik	tendence k následování, přístup k výchově v domácím prostředí, poslušná spolupráce, klidnost, ochota pracovat, poslušnost obecně, odvolání, opakování jména při volání, hravost, dodržování povelů, ohleduplnost, pohotovost, pozornost, výcvik poslušnosti, snadné zvládnutí v domácnosti, vycvičenost, schopnost čichu, inteligence, snadný výcvik, zájem o podněty, temperament, poslušnost na procházkách, poslušnost doma, zvědavost, aktivita, samostatnost, test apertu, test překonání překážek, bázlivost (při zavolání cizím člověkem), nízká koncentrace/odvádění pozornosti, nízká ochota, neposlušnost, ochránářský pud
poddajnost	omezující dominance, zvýšená dominance, sociální dominance, nesmělost, nezávislost, zdrženlivost, odpouštění, ztráta kontroly, agresivita-nezadržitelnost (dominance nad majitelem), submisivita, poddajnost, agresivita-dominance, podřízení se, naskakování na jiné psy, odvážnost,

	bázlivost, sebekontrola, dominance nad štěňaty, hlídání prostoru s potravou, strach/podřízení se, dominance obecně
agresivita	agrese, agresivita-nesouhlas (dominance nad majitelem), agresivita-dominance, nervózní agrese, agresivita vůči rodině, agresivita vůči psům, agresivita vůči cizím lidem, strach nebo agrese zaměřená na psy (+ tendence k pronásledování), agresivita vyvolaná majitelem, kousání, chňapání po dětech, dominance nad majitelem, teritoriální obrana, ostrost, boj (vlastní druh), čistá agrese, dispozice k sebeobraně, dispozice k obraně majitele, snaha o obranu sama sebe, bojový pud, kořistní pud, teritoriální štěkání, ochránářství, sobeckost, test agresivity, nízká odolnost, laskavost/nelaskavost, přívětivost, společenskost/přátelskost
klasifikace „žádná/jiná“	plemenná způsobilost, citlivost na dotek, citlivost na jídlo, reakce na potravinový stimul, obecná citlivost na výkon (tělo, ucho, zvuk), citlivost na bolest, nízká tělesná citlivost, štěkání, separační vokalizace, hra, ničení věcí, kopání/hrabání, chování související se pohlavím (samci), naskakování na jiné psy nebo na předměty, neopatrnost, komplexnost, kreativita/a naopak, drsnost, nápaditost, nezdvořilost/žárlivost, nedbalost, nesympatičnost/sympatičnost, sklony k destruktivitě, štěkání (ve smyslu hlídacího psa – například hlídání objektů), žádání o pomoc, chování a problémy související se separací, ochota, upřednostnění společnosti mláďat před dospělými psy, hbitost, krotkost, zvědavost, nezralost, dispozice k hravému boji, dispozice k zapomínání nepříjemných událostí, bojový pud, chování na procházkách, postoj k jídlu, inteligence a schopnosti, reakce na separaci, separační úzkost, smysl pro humor, připoutanost (k 1 osobě), vyhledávací test, smělost/plachost, hravost, neposlušnost (v důsledku nedostatečného výcviku), různé ostatní chování

Se zajímavou studií zaměřenou na plemena psů a rozdílů v jejich osobnosti a chování přichází například Svartberg (2006). Ten použil údaje z behaviorálních testů více než 13 000 švédských psů 31 plemen a prokázal, že se psi plemena významně liší ve vlastnostech jako je hravost, zvědavost/nebojácnost, sociabilita a agresivita. Rozdíly mezi plemeny psů zkoumali také Notari & Goodwin (2007) a ve starší studii také Bradshaw et al. (1996), kteří oslovili veterináře a odborníky na péči o psy, aby na základě vlastních zkušeností z minulosti seřadili plemena psů podle vybraných vlastností chování. Svartberg (2006) také prokázal, že nedávné selekční tlaky (především šlechtění pro výstavní kruhy) významně ovlivnily typické chování psů pro daná plemena.

3.2.2 Osobnost kočky

Říhová (2007) o vývoji kočky a její domestikaci uvádí, že za předchůdce naší kočky domácí (*Felis catus*) je všeobecně považována kočka plavá, a pravděpodobně do vývoje zasáhla i v Evropě žijící kočka divoká (v Asii naopak kočka bengálská). Soužití kočky s člověkem se datuje zhruba od doby již před 10 000 až 12 000 lety, nicméně první doklady o domestikaci pocházejí až později z Egypta, z roku okolo 2000 př. n. l.

Kočky domácí jsou dalším, velmi oblíbeným druhem společníků, a ačkoli jsou kočkovité šelmy v zásadě samotářské, kočky domácí jsou schopny žít ve skupinách a byly úspěšně chovány jako společenská zvířata podobně jako psi (Driscoll et al. 2007). Nedávné studie prokázaly u koček sociální kognitivní schopnosti podobné psům, i když někdy méně rozvinuté než u psů (Merola et al. 2015).

Dle Ines et al. (2021) jsou kočky oblíbené jako společenská zvířata, která si k lidem vytváří blízké citové vztahy, o kterých se však ví zatím jen málo. Autoři ale uvádí, že lze s jistotou říci, že stejně jako každý komplexní sociální vztah, je i vazba, kterou je kočka schopna navázat se svým majitelem, výsledkem dynamiky existující mezi oběma jedinci a určitými osobnostními rysy – obzvláště sociabilitou (neboli společenskostí) dané kočky. Existují zde také náznaky toho, že chování koček může být v čase velmi proměnlivé i ve vztahu ke konkrétním událostem. Kočky tedy jsou potenciálně společenská zvířata, která jsou schopna vytvářet jak stabilní kooperativní vnitrodruhové skupiny, tak i mezidruhové vazby s lidmi a jinými domácími zvířaty.

Bennett et al. (2017) uvádí, že by pochopení individuálních rozdílů v chování u domácích koček mohlo vést k lepšímu výběru jedince, a to v případě, kdy si potenciální majitel kočky vybírá svého domácího mazlíčka, se kterým bude sdílet svůj život, spolu s následným zlepšením welfare koček. Jak již dříve uvedl Beaver (2004), nedostatek znalostí majitelů koček a nesprávná interpretace přirozeného chování koček spolu s dalšími faktory, jako jsou rozdíly mezi plemeny, genetická dědičnost a omezení prostředí, jsou jasné faktory přispívající k problémům chování koček (jako např. agrese či destruktivní činnosti).

V roce 2007 se společnost ASPCA[®] (The American Society for the Prevention of Cruelty to Animals[®]) pokusila o vytvoření testu osobnosti koček, tzv. **Feline-Ality[™] assessment**, se záměrem spárovat kočky s jejich potenciálními majiteli. Tento test byl vyvinut pomocí pozorování chování za účelem kategorizace chování koček, nicméně měří pouze chování na nezávislých – společenských škálách. I tak jde ale o charakteristiky důležité z hlediska ovlivnění rozhodování o adopci (ASPCA[®] 2007).

Autoři Gartner & Weiss (2013) provedli analýzu výzkumů zabývajících se osobností koček a zjistili, že tři dimenze osobnosti, označené jako *společenská*, *zvědavá* a *dominantní*, vykazují nejvyšší četnost napříč všemi studiemi. Například v poměrně nedávné studii autorů Kaleta et al. (2016) byla publikována pětifaktorová dimenze modelu osobnosti kočky: *otevřenost*, *tichost*, *afiliace* (tzv. přidružení), *aktivita* a *antropofilace*, kterou autoři sestavili na základě dotazníku směřovaným majitelům koček domácích v Polsku. S podobným kategorizováním kočičí osobnosti přišli ve své studii Bennett et al. (2017), kteří zformulovali široký dotazník s různými přídavnými jmény, které měli respondenti vybírat a přiřazovat ke svým kočičím mazlíčkům. Z těchto slov následně vytvořili 6 osobnostních dimenzí: *hravost*, *nervozita*, *přívětivost*, *dominance*, *náročnost* a *důvěřivost*. První dimenze „hravost“ zahrnovala položky jako: energická, hravá, pohotová, rozpustilá a zvědavá. Dle autorů studie se tato dimenze zdá být v podstatě analogická lidské osobnostní dimenzi extraverte. Druhá dimenze „nervozita“ se skládala z položek jako: nervózní, bázlivá, ustrašená, opatrná a sebevědomá (která ale byla zatížena negativně). Tyto rysy jsou typicky dobře zastoupeny ve výzkumech osobnosti a podobají se tomu, co by mohlo být považováno za neuroticismus u lidí. Třetí dimenze „přívětivost“ zahrnovala položky jako: kooperativní, vřelá, mírumilovná, okouzlující a věrná, které zřejmě společně tvoří osobnostní dimenzi analogickou faktorů vstřícnosti v

modelu lidské osobnosti. Čtvrtá dimenze „dominance“ obsahovala položky: hrdá, dominantní, vážná, nezávislá a teritoriální. Dle autorů studie se jedná o běžně se vyskytující osobnostní rysy ve výzkumu osobnosti, a již zmiňovaní autoři Gartner a Weiss (2013) uváděli, že dimenze "dominantní" osobnosti vykazuje vysokou konvergentní validitu napříč studiemi kočičí osobnosti. Pátá dimenze „náročnost“ pak obsahovala položky jako: vytrvalá, náročná, potřebná a hlasitá. Nicméně autoři studie uvádí, že je zde žádoucí dalšího zkoumání, zda-li je náročnost samostatnou dimenzí osobnosti, nebo zda-li je spíše součástí větší konstelace rysů. Tato dimenze kočičí osobnosti středně korelovala s hravostí, která zahrnovala slova jako energická, hravá, pohotová, rošťácká a zvědavá. Autoři uvádí, že lze tak předpokládat, že kočky, které vykazují vysokou úroveň vlastností na obou těchto dílčích stupnicích, mohou mít v dnešní moderní době evoluční výhodu v tom, že se jim od lidí může dostávat více pozornosti a zdrojů potřeb. Na druhou stranu mohou být ale tyto vlastnosti pro některé majitele, kterým jsou nepříjemné, nepřitažlivé. Šestá a poslední dimenze této studie, „důvěřivost“, se skládala z položek: nemotorná, hloupá, důvěřivá a zmatená. Zdá se, že se tato dimenze jen málo podobá jiným kočičím osobnostním škálám, lze ale tyto rysy volně považovat za protikladné k těm, které tvoří dimenzi intelektu/otevřenosti vyskytující se v lidské osobnosti. I v tomto případě ale autoři studie doporučují další zkoumání, které by vedlo k odhalení, zda tato složka opravdu odráží genové osobnostní seskupení u domácích koček, nebo jen nějaký druh kulturního memu (například vtipná nemotorná kočičí videa na internetu), který vedl ve studii velkou část majitelů koček k nesprávnému vnímání některých aspektů chování jejich koček. Z výsledků studie také vyplynulo, že jsou starší kočky častěji popisovány jako méně hravé a důvěřivé - což je ale intuitivně pravděpodobné. Vzhledem také k tomu, že impulsem pro vývoj měřítek kočičí osobnosti je i zlepšení procesů adopce v útulcích, může mít pozitivní přínos fakt, že ve výsledcích studie byly zjištěny silné pozitivní korelace mezi přátelskostí (kooperativní, vřelá, mírumilovná, okouzlující, věrná) a jednoduchými měřítky spokojenosti majitele, náklonnosti a kvality vazby mezi kočkou a majitelem.

3.2.3 Osobnost koně

Vztah člověka a koně má dlouhou a pestrou historii - zatímco v raných fázích domestikace bylo možná prvním motivem maso, postupně se koně stali důležitým "nástrojem" pro přepravu, a v současnosti jsou, stejně jako ostatní domácí zvířata, stále více využíváni jako společníci (Digard 1999). V průběhu domestikace koně (*Equus caballus*) byly pro různé účely selektovány specifické vlastnosti, což vedlo k diferenciaci domácích koní na morfologicky odlišné typy nebo plemena - selekce se může zaměřit na fyzické vlastnosti, jako je velikost, síla a rychlost (Clutton-Brock, 1999), ale i na žádoucí chování (Haupt & Kusunose 2000).

Plemena jsou často popisována s typickým chováním, například chovatelské spolky často propagují plemeno popisem jeho typického temperamentu a osobnosti. Stejně tak lze usuzovat i z neoficiálních svědectví majitelů a ošetřovatelů koní, ze kterých vyplývá, že existuje typické chování a osobnosti plemene u koní. Proto se obecně předpokládá, že se plemena koní budou lišit svou osobností (Lloyd et al. 2007).

Existují také studie osobnosti koní, jenž se zabývaly hodnocením individuálních rozdílů pomocí testů chování (Le Scolan et al. 1997; Wolff et al. 1997; Seaman et al. 2002) a pomocí hodnocení poskytovaného handlerem (Anderson et al. 1999). Tyto studie prokázaly, že

spolehlivého hodnocení individuálních rozdílů lze objektivně dosáhnout. Některé studie zkoumaly také souvislost mezi plemenem a specifickým chováním. Například Hausberger et al. (2004) zkoumali reakce koní šestnácti plemen na „test mostu“ a zjistili rozdíly mezi plemeny v délce doby potřebné k jeho překonání. Hausberger & Muller (2002) již dříve rovněž zjistili rozdíly v přátelském chování a reaktivitě mezi francouzskými klusáky, plnokrevníky a angloarabskými koňmi. Tuto reaktivitu (neboli emocionalitu) koně lze pak spojit se složkami osobnosti, kterými jsou vzrušivost a úzkostnost.

Morris et al. (2002) ve své studii oslovili 210 majitelů a pečovatелů o vyplnění speciálně upravené verze **NEO-Personality Inventory-Five Factor Inventory** (NEO-PIFFI, osvědčený osobnostní dotazník pro lidi) pro svého vybraného koně. Některá srovnání pracovních rolí koní byla významná - například koně, jenž byli využíváni k výuce nebo k různým ceremoniím, byli méně extravertní než parkuroví koně. Parkuroví koně a koně uplatňovaní v soutěžích byli ale například výrazně otevřenější zkušenostem, oproti koním využívaným při výuce nebo ceremoniálech. Ceremoniální koně byli méně společenští než všechny ostatní skupiny a rozdíly byly významné pro srovnání s drezurními koňmi, parkurovými koňmi a koňmi v soutěžích. Bylo také zjištěno, že úroveň pokročilosti, na které byli koně používáni (začátečníci, středně pokročilí a mezinárodní), souvisela s osobností a měla významný vliv na extraverci a svědomitost. Koně se stávali postupně méně extravertními, čím vyšší byla jejich úroveň pokročilosti. Svědomitost odhalila opačný vzorec - koně se stávali tím svědomitějšími, čím vyšší byla úroveň pokročilosti.

V poměrně nedávné době Lloyd et al. (2007) vyvinuli metodu hodnocení osobnosti koně založenou na vlastnostech - tzv. **Dotazník osobnosti koně (HPQ)**. Jedná se o metodu hodnocení o 25 položkách, za jejíž pomoci se podařilo vyčlenit šest základních osobnostních komponent v koňské osobnosti – jsou to *dominance*, *úzkostlivost*, *vzrušivost*, *ochrana*, *sociabilita* (společenskost) a *zvidavost*. Tato výsledná struktura osobnosti byla poměrně dobře srovnatelná s pěti faktory lidské osobnosti Velké pětky (extraverze, vstřícnost, neuroticismus, otevřenost a svědomitost), jelikož zahrnovala prvky extraverze, vstřícnosti, neuroticismu (emocionality) a otevřenosti. Navíc autoři uvádí, že je osobnost koně považována za důležitý atribut a byla považována za klíčovou otázku zdraví a výkonnosti koně - lepší pochopení typického chování a osobnosti konkrétních plemen koní může pomoci při výběru koní pro konkrétní jezdecké disciplíny, včetně využití pro volný čas amatérskými jezdci. Informovanější výběr povede také ke zlepšení welfare koní.

Ve své další studii, již zaměřené přímo na rozdíl plemen, provedli autoři Lloyd et al. (2007) pomocí dotazníku HPQ průzkum u 1223 koní osmi různých plemen (napříč různými typy - lehká, tažná a pony plemena). Jednalo se o plemena: Irští tažní koně, plnokrevníci, Shetlandští pony, Arabové, Highland pony, Velšští pony, Američtí Quarter Horse a Appaloosa. Největší rozdíly mezi plemeny byly zjištěny u vzrušivosti a úzkostlivosti - v obou těchto složkách se na prvních třech místech umístila plnokrevná, arabská a velšská pony plemena. Tato plemena se tedy chovají výrazně vznětlivěji a úzkostněji, oproti ostatním ve studii. To je srovnatelné s výsledky autorů Hausberger et al. (2004), kteří pomocí „testu mostu“ zjistili, že plnokrevníci a Arabové byli ze vzorku 16 plemen koní nejreaktivnější. Sociabilita a zvidavost vykazovaly mezi plemeny středně nízkou variabilitu, přičemž se Arab a plnokrevník umístili nejvýše, Irský tažný kůň a Americký Quarter Horse naopak nejnižše. Dominance a ochrana vykazovaly nejmenší rozdíly. V rámci dominance získali nejvyšší skóre plnokrevníci a Velšští

pony, nejnižší získali pak Shetlandský pony a Irský tažný kůň. V rámci ochrany bylo průměrné skóre všech plemen vysoké, tedy všechna plemena vykazovala vysokou úroveň ochrany. Nejvíce ochranný byl Arab a Irský tažný kůň, nejméně naopak plnokrevník, Americký Quarter Horse a Velšský pony.

Výsledky se shodují i s jednou starší studií, Hayes (1998) provedl průzkum mezi 50 veterináři a trenéry, a požádal je o vyjádření k 10 plemenům z hlediska šesti charakteristik. Jednalo se o *cvičitelnost, pracovní morálku, temperament, "když se po koni chce něco, co nechce udělat", reakci na bolest, bázlivost a útěk*. Plemena zahrnutá do studie byla Appaloosa, Arab, Americký Quarter Horse a plnokrevník. Hayesův popis všech čtyř plemen se shoduje s výsledky studie autorů Lloyd et al. (2007). Například, plemeno Appaloosa se projevilo jako nenáročná a málo bázlivé i prchlivé. Naopak plemeno Arab bylo popsáno jako rychle se učící, energické, hravé a reaktivní jak pro bázlivost, tak pro útěk.

Existují také studie zaměřené na hodnocení osobnosti inspirované výzkumníky v oblasti psychometrie, mezi nimiž se u koní hodnotí jejich tendence být "laskavý", "sebevědomý" (Mills 1998) nebo vykazovat "příjemnost, svědomitost" (Morris et al. 2002) či "přátelskost" (Momozawa et al. 2005) ve vztahu k lidem.

Při výzkumu autorů McGrogan et al. (2008) hodnotili majitelé, trenéři a manažeři stájí 36 osobnostních přídavných jmen u 100 koní. Analýza hlavních komponent odhalila tři statisticky významné faktory, které se podobaly faktorům Velké pětky lidského modelu - prvním byl velký, komplexní faktor připomínající lidský faktor *vstřícnosti*. Tento faktor obsahoval čtyři shluky položek odrážejících poslušnost, laskavost, společenskost a neagresivitu. Druhý faktor se podobal lidské *extraverzi*, a obsahoval položky odrážející intelekt a zvědavost. Třetí faktor odrážel *neuroticismus* (neboli emocionalitu). Autoři uvádí, že různorodé složení faktoru *vstřícnosti* naznačující vzájemnou vazbu mezi poslušností, laskavostí, společenskostí a neagresivitou může být důsledkem intenzivní umělé selekce všech čtyř složek v průběhu 6000 let domestikace koní.

3.2.4 Osobnosti exotických druhů zvířat

Jednotná definice "exotických domácích zvířat" neexistuje, lze ale vycházet například z definice Americké asociace veterinárních lékařů, kde jsou za exotická označena všechna zvířata, která nepatří do skupiny tradičních zvířat a hospodářských zvířat, jako jsou psi, kočky, krávy, prasata, ovce, kozy a drůbež. Patří sem tedy ryby, fretky, králíci, křečci, morčata, pískomilové, ostatní hlodavci, želvy, hadi, ještěrky, jiní plazi a ptáci (Hergovich et al. 2015).

Plazi

V dnešní moderní době je stále více a více plazů chováno v soukromých domácnostech jako společenská zvířata – resp. zájem o plazy jako domácí mazlíčky roste (Haddon et al. 2021). Autoři Klaphake & Smith (2002) ve své studii od majitelů plazů zjistili, že se plazi údajně kupovali nejčastěji proto, že byli „cool“ nebo jedineční. S tím ale roste i potřeba zlepšovat jejich welfare a obecné povědomí potenciálních majitelů (Haddon et al. 2021). Ačkoli jsou dnes nyní k dispozici lepší informace o chovu, špatné znalosti majitelů o chování plazů jsou stále považovány za hlavní faktor, který může vést ke zbytečnému utrpení (Burghardt 2017). To souvisí s nízkou úrovní empatie s plazy obecně (Burghardt 2017) a dramaticky slabší

antropomorfní vazbou (Warwick 2014). Předpokládá se, že plazi nemusí vyvolávat empatii, protože lidé mají tendenci preferovat morfologicky podobné a/nebo fylogeneticky bližší zvířata, jako jsou ostatní savci (Tisdell et al. 2006). U plazů je méně pravděpodobné, že jim budou přisuzovány emoce, než třeba savcům nebo ptákům, což možná omezuje lidskou empatii vůči nim (Wilkins et al. 2015), ačkoli výzkumy prokázaly známky emoční odezvy u plazů (Cabanac & Cabanac 2000; Moszuti et al. 2017). Autoři Cabanac & Cabanac (2000) zkoumali emoční stres u ještěrek a žab, a z výsledků studie bylo zjištěno, že se u plazů (nikoliv ale u žab) objevil emoční stres v důsledku manipulace (Cabanac & Cabanac 2000). Kromě toho ještěrky vykazovaly i další známky mentální kapacity, když byly postaveny do situací, kdy mohly behaviorálně vyjádřit své preference mezi smyslovými podněty (Balaskó & Cabanac 1998) - ještěrky vykazovaly chování, které lze označit za odraz existence smyslového potěšení, což je jev úzce související s emocemi.

Nedostatek antropomorfismu a empatie může být také důsledkem vnímání plazů jako nespolečenských zvířat s nízkými kognitivními schopnostmi, ačkoli nedávný výzkum ukazuje, že některé druhy vykazují sociální chování (Gardner et al. 2016; Halliwell et al. 2017) a vykazují vysokou úroveň kognice (Santacà et al. 2020), včetně sociálně-kognitivních schopností (Wilkinson et al. 2010; Matsubara et al. 2017). Wilkinson et al. (2010) ve své studii ukázali, že se nesociální želva červenonohá (*Geochelone carbonaria*) dokáže učit z jednání jedince stejného druhu (demonstrátora) v úkolu, jehož cílem bylo dosažení potravy. Želva se nejprve musela od potravy vzdálit, obejít plot a následně měla k potravě přístup. Žádná ze čtyř želv, která plnila úkol bez pozorování demonstrátora, nedosáhla cíle v žádném z 12 pokusů. Naopak jiné čtyři želvy, které demonstrátora pozorovaly, úkol splnily alespoň dvakrát, přičemž dvě z nich dokončily trasu hned v prvním pokusu. Autoři studie uvádí, že tento výsledek poskytuje první důkaz, že nesociální druh může využívat sociální učení k řešení úlohy, kterou nemůže vyřešit individuálním učením. Zároveň tak zpochybňuje myšlenku, že je sociální učení adaptací na sociální život - dominantní hypotéza v této oblasti tvrdí, že se sociální učení vyvinulo jako důsledek společenského života a proto předpokládá, že budou mít želvy s tímto úkolem potíže. Nicméně, nebylo tomu tak.

Se zajímavým zjištěním ve své studii přišli autoři Haddon et al. (2021). Z celkového osloveného počtu majitelů plazů se menší část majitelů domnívala, že jejich plaz projevuje loajalitu; pozná, když se majitel cítí špatně; a rozumí svému majiteli. To podporuje fakt, že přibývají důkazy o tom, že jsou plazi schopni komplexních kognitivních schopností, včetně prostorového, fyzického a sociálního učení, a dokonce rozlišují mezi známými a neznámými lidmi (Wilkinson et al. 2010; Burghardt 2013).

Ve studii autorů Azevedo et al. (2022) respondenti vnímali své plazy jako členy rodiny (64 %) a jako cítící bytosti, včetně schopnosti cítit "stres nebo strach" (≥ 80 %) a "bolest nebo nepohodlí" (≥ 74 %). Hádali se od ještěrů lišili tím, že byli méně často považováni za člena rodiny a byli vnímáni jako méně schopní komunikovat. Výsledky studie naznačují, že osobnost, tajemná povaha a neobvyklé chování plazů přispívá k vytvoření rozmanitého vztahu mezi nimi a jejich majiteli, ačkoli jsou tyto vztahy rozmanitější a nuancované pocitem obdivu a fascinace (oproti vztahům s běžnými domácími mazlíčky). Majitelé na svých mazlíčcích nejčastěji zmiňovali jejich inteligenci, krásu, klid, tajemnou povahu a neobvyklé chování. Plazi byli popisováni jako nezávislí s nenáročností na údržbu, a s výhodou dlouhého života, absencí dráždivých zvuků, vypadávaní chlupů nebo vyvoláváním alergií u svých majitelů. Někteří

účastníci označovali své plazy za "interaktivní tvory", kteří jsou dokonce schopni získat návyky podobné návykům svých majitelů.

Ptáci

Lidé a ptáci spolu žijí od nepaměti, a na počátku byli ptáci s největší pravděpodobností chováni pro potravu (Burmeister et al. 2020). Nicméně, kdy přesně lidé začali chovat ptáky jako společenská zvířata nelze určit, i když péči o papoušky lze vysledovat minimálně 2500 let zpětně (Kalmar et al. 2010). Přátelství, společnost a verbální interakce - tyto vlastnosti uváděli majitelé ptáků při položení otázky ohledně největší výhody, které jim vlastnění ptáků jako domácích mazlíčků zvířata přináší (Kidd & Kidd 1998).

Beck & Katcher (1989) pomocí **PAS dotazníku** (tzv. Pet attachment survey), kterého se zúčastnilo 42 majitelů ptáků, zjistili, že interakce s ptákem je podobná interakci se psy nebo kočkami a zahrnuje prvky jako "rozhovor, dotek, péči a předpoklad skutečné komunikace". Ptačí společníci splňovali psychologické potřeby lidí a poskytovali jim sociální podporu nebo naplňovali potřeby úcty a poznání (Loughlin & Dowrick 1993).

Hlodavci

Není pochyb, že mezi nejpobulárnější hlodavce chované v domácnosti lze zařadit **morče** - Clemons & Seeman (2011) je popisují jako téměř neustále aktivní, bez potřeby dlouhodobého spánku, s rozmanitou vokalizační schopností, s malou pravděpodobností agresivního chování, učenlivá a snadno zvládnutelná zvířata. Nedávná studie ovšem ukázala, že agresivita a sociopozitivní chování jsou stabilní v čase a/nebo v různých kontextech (osobnosti zvířat) a lze je interpretovat jako osobnostní rysy u morčat (Zipser et al. 2013). Další výzkum pak potvrdil, že sociopozitivní chování koreluje s učením u morčat (Brust & Guenther 2015). Autoři uvádí, že morčata, která se rychleji naučila spojovat odměnu s vizuální stopou, vykazovala více sociopozitivního chování vůči neznámému příbuznému než pomaleji se učící jedinci. Agresivita a smělost zároveň pozitivně souvisely navzájem, ale nikoli s výkonem asociativního učení.

Autoři Brust & Guenther (2017) provedli později ještě další studii, ve které testovali tři osobnostní rysy morčat pomocí objektových úkolů - jednalo se o sociopozitivní chování, agresivitu a úkol s novým předmětem. Testy začaly ve věku osmi týdnů a byly opakovány po 30–33 dnech. Výsledky ukázaly, že jedinci, jenž se rychle naučili převrhnout objekt (válec), byli v celkovém výsledku odvážnější oproti těm, jenž se potřebovali učit déle. Nicméně, rychle se učící vykazovali méně sociopozitivního chování. Jedinci mezi sebou také vykazovali velké rozdíly v rychlosti učení. Další dva rysy, smělost a agresivita, nekorelovaly s výkonností v učení a pohlaví zvířat neovlivnilo chování ani výkon testu. Všechny analyzované rysy byly stabilní v průběhu času - nalezení časové stability, zejména v sociálním chování, jako je agrese a sociopozitivní chování, není překvapivé, vzhledem k tomu, jak autoři uvádí, že jsou morčata vysoce sociální zvířata.

Potkana také velmi často najdeme v domácnostech jako domácího mazlíčka – Davis (1996) je popisuje jako přirozeně zvědavé, se silnou pamětí a výbornou schopností se učit. Potkani chápou složité pojmy a jakmile se něco naučí, je nepravděpodobné, že by to zapoměly. Jsou to velmi společenská zvířata a snadno se sblíží se svými majiteli a plní roli láskyplných domácích mazlíčků. Jsou velmi mírná a hravá zvířata. Rádi se nechávají hladit, někdy si

dokonce užívají jemnou masáž, podrbání za ušima nebo pouhé polechtání. Je také známo, že potkani oplácejí náklonnost svým majitelům tím, že se o ně "starají" a čistí je. Davis (1996) také uvádí, že jsou úzkostlivě čistotní - stejně jako kočky.

Ryby

Etologové ryb využívají různých přístupů ke studiu jejich chování, a ryby jako takové vykazují rozmanité kategorie chování - včetně agrese, námluv, chování v hejnu, interakcí mezi rodiči a potomky, mezi predátorem a kořistí a podobně (Rowland 1999).

Ve studii autorů Castanheira et al. (2016) se ukázalo, že může být osobnost ryb ovlivněna a pozměněna sociálním kontextem - což znamená, že ryby mohou být mnohem sociálně uvědomělejší, než se předpokládalo. Pochopení toho, co určuje chování ryb, má také praktické využití v jejich chovu - ne jeden akvarista nebo chovatel ryb může potvrdit, že ryby vykazují individuální osobnost. Autoři studie se zaměřili na následující otázku: Mění ryby častěji svou osobnost tak, aby napodobovaly své kolegy v hejnu, nebo zda naopak zveličují své odlišnosti od okolí? Nebo zůstávají věrné jedné konzistentní osobnosti bez ohledu na chování ostatních ryb, se kterými jsou? Zkoumáno bylo pět set karasů obecných (*Sparus aurata*), náhodně vybraných ze stejné populace chované v zajetí. K určení typu osobnosti každé ryby byl použit jednoduchý "omezovací test". Každý jedinec byl krátce držen v síti, zatímco bylo zaznamenáváno, za jak dlouho se pokusil o útěk a kolik pokusů o útěk učinil. Ryby, které se rychle bránily a opakovaně se pokoušely o útěk, byly označeny jako "proaktivní" (tj. "aktivní"/ "odvážné"), zatímco ryby, které byly klidnější a o útěk se pokoušely málo nebo vůbec, byly označeny jako "reaktivní" (tj. "pasivní"/ "plaché"). Ryby byly poté rozděleny do skupin podle typu osobnosti - plaché ryby byly umístěny v nádrži s plachými rybami, a odvážné s odvážnými. Zajímavé je, že ryby, ačkoliv byly umístěny v hejnu s výhradně stejně smýšlejícími kolegy, vykazovaly při hodnocení osobnosti rozdílné výsledky - tzn. že některé plaché ryby se staly odvážnějšími, když byly umístěny s jinými plachými rybami, a některé odvážné ryby se staly plaššími, když byly umístěny s jinými odvážnými rybami. Ryby tedy mají nejen individuální osobnost, ale také schopnost měnit své běžné vzorce chování a přizpůsobovat se v reakci na sociální kontext.

Autoři Houslay et al. (2017) sledovali, jak se chování trinidadských gupek (*Poecilia reticulata*) liší v závislosti na individuálním hodnocení rizika. K výzkumu použili umělého dravého ptáka a simulovali jeho přítomnost v blízkosti akvária. Výsledky ukázaly, že se každý typ vypořádává s napjatými situacemi odlišně podle své osobnosti. Někteří jedinci měli přirozený sklon ke „zbabělosti“, zatímco jiní se chovali způsobem, který lze nazvat "statečným". To samo o sobě není příliš překvapivé, ale zajímavé je, že někteří jedinci reagovali na různé formy stresu stejně, což znamená, že se jejich osobnost nezměnila, ani když se změnila okolnost.

Vědci z Bristolské univerzity (Bevan et al. 2018) zjistili, že společenštější ryby potlačují svou vlastní osobnost, když jsou s partnerem. Uvádí, že ryby, podobně jako lidé, se vyznačují širokou škálou různých povah. Jedinci se liší například v tom, jak jsou společenští a jak jsou ochotni riskovat. Ve své studii se zaměřili na koljušku tříostnou (*Gasterosteus aculeatus*). Autoři nejdříve vyhodnotili ryby buď jako "společenské" nebo "nespolečenské". Poté testovali, zda jsou ryby odvážné, když jsou samy, a kdo je vůdčí, když jsou ve dvojici. Zjistili, že odvážnější ryby, jak bylo zjištěno dříve, se častěji chovaly jako vůdci. To však bylo pozorováno

pouze u méně společenských ryb. Při zkoumání společenštějších ryb pozorovali, že individuální smělost neměla vliv na rozhodování, když byly v páru.

3.3 Osobní charakteristiky lidí, dle druhu vlastněných zvířat

Ve své starší studii autoři Perrine & Osbourne (1998) uvádí, že většina z nás už jistě slyšela o lidech, jenž se neumí začlenit do společnosti, ale milují zvířata a zvířata milují je. Už ve studii z roku 1972, kterou provedli autoři Cameron & Mattson (1972), majitelé domácích mazlíčků tvrdili, že nemají lidi rádi tolik jako ti, kteří domácí mazlíčky nemají, ani se necítí být ostatními tolik oblíbeni. Jejich zjištění naznačují, že majitelé domácích zvířat nemusí být tak sociálně zdatní jako ti, kteří je nevládní. Existují ale i jiné starší výzkumy, které naznačují opak - například ve srovnání s lidmi, jenž mazlíčka nevládní, dosáhli majitelé domácích mazlíčků vyšších hodnot v ukazatelích sociální citlivosti a mezilidské důvěry (Hyde et al. 1983), a trávili denně výrazně více času socializací se s ostatními (Joubert 1987).

Zdá se pravděpodobné, že určité osobnostní rysy majitelů, o nichž je známo, že jsou relativně stabilní po celý život, mohou vést k preferenci určité skupiny domácích zvířat s odpovídajícími vlastnostmi (Hergovich et al. 2015). Autoři také uvádí, že je pravděpodobné, že extrovertnější jedinci mohou například vyhledávat zvířata, která naplňují jejich potřebu komunikace a interakce, zatímco domácí zvířata, která vyžadují pravidelnou a stálou péči a jsou náročná na manipulaci, mohou vyhledávat svědomitější jedinci. Alfano (2015) uvádí, že jsou naši zvířecí společníci nedílnou součástí toho, jak vnímáme sami sebe - například muži, kteří jsou rádi vnímáni jako „drsňáci“, si mohou pořídit psa drsného vzhledu, který jim pomůže tuto image vytvářet. Někteří lidé jsou hrdými majiteli králíků nebo pudlů, protože chov těchto zvířat je rodinnou tradicí. Jiní mohou chovat méně populární zvířata, jako jsou pavouci nebo hadi, protože mají pocit, že tato zvířata jsou nepochopená, stejně jako oni sami.

Dle autorů Hopwood et al. (2023) se lidé také liší v otázce soucitu se zvířaty, což je pravděpodobně částečně způsobeno většími rozdíly v základních osobnostních vlastnostech a mezilidském chování. Jak ve své studii autoři uvádí, předchozí výzkumy obecně naznačovaly, že společenštější a vstřícnější lidé mají také větší tendenci soucítit se zvířaty, a tak Hopwood et al. (2023) na reprezentativním vzorku dospělých testovali souvislosti mezi soucitem se zvířaty a doménami osobnostních rysů Velké pětky. Výsledky podpořily hypotézu, že soucít se zvířaty souvisí se společenskostí a otevřeností vůči zkušenostem. Konkrétně ti jedinci, jenž jsou více společenští/vstřícnější a otevření novým zkušenostem, mají větší tendenci soucítit se zvířaty. To naznačuje, že osobnostní vzorce chování mezi lidmi se vztahují i na interakce mezi lidmi a zvířaty.

3.3.1 Motivace vedoucí k vlastnění domácích mazlíčků

Vývoj vztahu mezi člověkem a zvířetem má dlouhou a pestrou historii. Rozmanitost jejich dnešního využití odpovídá rozmanitosti lidí dnešní doby - ať už se jedná o profesionální chovatelství, hobby, potřebu společnosti a bezpečí či vystoupení z komfortní zóny. Do interakce se zvířaty se můžeme dostat jak příležitostně (a tedy krátkodobě), tak i dlouhodobě, za účelem vytvoření pouta mezi majitelem a jeho zvířetem (Hausberger et al. 2008).

Jak uvádí Blouin (2012), o důležitosti a významnosti domácích mazlíčků se můžeme přesvědčit neustále se vzrůstající popularitou pořadů a knih o chování zvířat, online virálními videi a nebo vzrůstajícím zájmem mít zvíře v domácnosti. Daly & Morton (2003) uvádí, že je role domácích mazlíčků v životě lidí trvale spojována s pozitivními přínosy, a to z hlediska psychologického, emocionálního i fyziologického. Vztahy se zvířaty charakterizovaly různé kultury po staletí, ať už za účelem práce, zábavy, ochrany nebo hry. Archer (1997) již v 90. letech 20. století označuje vlastnictví domácích mazlíčků za velmi rozšířenou lidskou činnost, při které lidé svým mazlíčkům věnují jak mnoho lásky, tak i peněz. Z darwinistického hlediska jde ale o záhadnou formu chování, protože jde o zaopatřování příslušníka jiného druhu, ze které nejsou žádné zjevné výhody spojené s fitness člověka (tj. biologickou zdatností jedince z hlediska evoluce).

Co je to ale „mazlíček“? Historicky se setkáváme s vysvětlením tohoto termínu například dle Thomase (1983), který uvádí, že vztahy lidí s domácími mazlíčky od vztahů s jinými zvířaty odlišují následující kritéria: mazlíčci mohou být v našich domovech, mají jména a nikdy nejsou snědena. Dalším hlavním rozdílem mezi domácími mazlíčky a většinou ostatních zvířat je jejich krotkost (Blouin 2012). Eddy (2003) definuje domácího mazlíčka ve vícero variantách, zaprvé jako domácí zvíře, chované spíše pro potěšení, než pro užitek; a zadruhé jako zvíře, se kterým se zachází s neobvyklou laskavostí nebo ohleduplností. U první definice je zajímavé podotknout, že se i jednotlivé zvíře může v určité fázi svého života posunout z domácího mazlíčka k jinému, než domácímu mazlíčkovi – například pes vychovaný v milujícím domově, kterého následně přivedou do útulku. Stejně tak to může platit i obráceně – například adopce dostihových chrtů, jenž pro své majitele ztratili užitkovou hodnotu, a kteří jsou následně přijati do nové rodiny, kde plní funkci mazlíčka. Přijetí pak výše uvedené druhé definice v jistém smyslu, dle jeho slov, vede k většímu zaměření na člověka zapojeného do vztahu mezi člověkem a zvířetem, a klade menší důraz na jakékoli vnitřní nebo vnější vlastnosti samotných zvířat. Ovšem je potřeba si uvědomit, že by pak do kategorie domácích mazlíčků bylo zahrnuto velké množství dalších zvířat, které za domácí mazlíčky běžně nepovažujeme – například v zoologických zahradách, za předpokladu, že se s nimi zachází s neobvyklou laskavostí či ohleduplností (Eddy 2003).

Výzkumy ukazují, že zvířata a/nebo domácí mazlíčci mohou mít pozitivní, negativní nebo nevýznamný vliv na psychickou a fyzickou pohodu člověka (Guthrie et al. 2018). Společenské zvíře v domácnosti může být také zdrojem sociální podpory pro svého majitele, tzn. nejenže mu jeho přítomnost zlepšuje každodenní život, ale může mu potenciálně pomoci zvládat stresové situace a zvýšit tak psychickou odolnost (Ines et al. 2021). To, zda zvíře zlepšuje či zhoršuje fyzickou a duševní pohodu, pravděpodobně závisí na tom, zda má člověk již existující sociální vztahy, nebo zda hledá zvíře jako společníka, který by mu dělal radost a který by nahradil vztah člověk-člověk. Obecně také platí, že lidé mající pozitivní názor a vztah k lidem, mají stejně tak i příznivý názor na domácí mazlíčky. Domácí mazlíčci zlepšují lidskou pohodu tím, že nahrazují blízký lidský vztah nebo tlumí negativní důsledky lidského vztahu (Guthrie et al. 2018). Archer (1997) naopak ve své studii uvedl, že ačkoli neexistují důkazy o tom, že by se lidé s nedostatečnou schopností navazovat „dospělé“ lidské vztahy obraceli k domácím mazlíčkům jako k náhradě, zdá se, že lidé, kteří žijí sami nebo bez dětí, jsou na své domácí mazlíčky silněji vázáni. Existují také přesvědčivé důkazy o tom, že lidé obvykle vnímají svůj vztah k domácím mazlíčkům podobně, jako k dětem.

Jedním z poměrně častých názorů majitelů i ne-majitelů mazlíčků je ten, že silné pocity, které směřují k domácímu mazlíčkovi, jsou známkou určité nedostatečnosti ve vztazích s lidmi. Běžně se tato fráze vztahuje na ženy, které žijí samy, nemají děti a věnují svůj čas svým domácím mazlíčkům – nejčastěji psům či kočkám (Archer 1997). S opačným názorem se ale můžete setkat ve starší studii Serpella (1987) z 80. let 20. století. Ten uvádí, že láska k domácím mazlíčkům neukazuje známky citové nezralosti a slabosti, ale že tento postoj k domácím mazlíčkům vznikl jako důsledek obecného způsobu, jak byla zvířata vnímána historicky, neboli že byla stvořena speciálně proto, aby sloužila zájmům lidí, kteří nad nimi mají vládu. Dle Bauera & Woodwarda (2007) existuje vzájemný vztah mezi potřebami majitele a dispozičními vlastnostmi konkrétního mazlíčka.

Endenburg et al. (1994) konstatují, že většina majitelů domácích mazlíčků uvádí, že zvířata chovají ze sociálních důvodů nebo kvůli společnosti. Nicméně respondenti nebyli schopni tento důvod blíže vysvětlit. Dotazováni byli lidé žijící jak sami, tak i lidé žijící v rodinách. Faktorem k pořízení mazlíčka bylo například ochota trávit s ním svůj volný čas nebo zkušenosti z dětství. Bylo také zjištěno, že si lidé častěji pořizují ty druhy zvířat, které měli právě v dětství, a častěji si je v dospělosti pořizují právě ti, kteří se o svého mazlíčka museli v dětství starat (oproti těm, kteří se o něj starat nemuseli, ale doma ho měli). Na základě výsledků dotazníku bylo pak také rozděleno vlastnictví a důvody do pár kategorií, konkrétně zde seřazené od nejdůležitějšího a nejčastějšího: 1) společnost – „Máme ho proto, že jsme chtěli nějakou společnost“; 2) výchova dětí – „Naučí se zodpovědnosti, péči o někoho, kdo na něj bude reagovat“; 3) hmatový kontakt – „Je hezké ho hladit, jeho srst je příjemná na dotek“; 4) vytvoření pouta – „Když odejdu, jde za mnou, a když se vracím domů, vždy čeká“; 5) potřeba nebo radost z péče o zvíře – „Je hezké se o někoho starat, cítím se pak potřebná“. Nejméně uváděným důvodem bylo vydělávání peněz pomocí zvířat.

Blouin (2012) uvádí, že zkušenosti se zvířaty, nebo jejich nedostatek, mají pravděpodobně významný vliv na postoje lidí ke zvířatům. Ve dvou publikovaných studiích byly nalezeny pozitivní souvislosti mezi vlastnictvím domácích mazlíčků a postoji ke zvířatům. Konkrétně šlo o děti ve věku 8-12 let, které měly domácího mazlíčka a bály se zvířat méně, oproti starším dětem, které domácího mazlíčka nevlastnily. Zmiňuje také, že zkušenosti z dětství ovlivňují vztah ke zvířatům v dospělosti – většina dotazovaných ve studii uvedla, že si v dospělosti pořídili domácího mazlíčka z velké části proto, že jej měli jako děti, a / nebo že jejich postoje k domácím mazlíčkům z dětství (a jejich rodičů) ovlivňují jejich současný vztah ke zvířatům.

Předpokládá se také, že vlastnictví domácích mazlíčků pozitivně přispívá ke zdraví a celkové pohodě starších lidí. Často se navrhuje jako řešení problémů osamělosti v pozdějším věku, nicméně důkazů na podporu tohoto vztahu je málo a předpokládá se, že vlastnictví domácího mazlíčka je spíše ochranou před osamělostí, než reakcí na ni (Pikhartova et al. 2014).

Se zajímavým závěrem přichází Archer (1997), který ve své studii přirovnává domácí mazlíčky k ekvivalentu sociálních parazitů (neboli kdy jeden druh manipuluje chování druhého pro získání výhody a zvýšení své fitness), kteří z hlediska evoluce manipulují s lidskými „rodičovskými“ reakcemi a chováním. Výraz manipulace ale v tomto případě neznamená vědomý záměr. Tento závěr se mu zdá nejpravděpodobnější, oproti závěru, že jde o nějakou formu vzájemného prospěchu. Zmiňuje například hmotné výhody, které majitelé poskytují svým mazlíčkům, kteří ale nepřispívají k blahobytu svých majitelů. Přestože lidé mohou mít

z interakce se zvířaty láskyplné a příjemné pocity, samy o sobě jim žádné výhody v darwinistickém slova smyslu nepřinášejí. I přesto je potřeba si přiznat, že jsou domácí mazlíčci neobvyklou formou sociálního parazitismu, a to ze dvou důvodů: Jednak to, že hostitel (člověk) může/anebo musí vzájemný vztah ukončit v důsledku nepřijatelných dopadů (např. pokud mazlíček napadne dítě nebo projevuje opakující se nenapravitelné chování), tak i to, že vytvoření vazby závisí na iniciativě hostitele (člověka). V průběhu historie chovu byla domácí zvířata modifikována tak, aby co nejlépe vyhovovala lidským potřebám a životnímu stylu. Zajímavým poznatkem studie je poté to, že např. psi byli domestikováni a socializováni člověkem, v tomto případě hostitelem, ale při zamyšlení, který druh získal z tohoto spojení evoluční výhodu, jsou to jednoznačně psi.

Dle Archera (1997) jsou vztahy lidí s domácími mazlíčky modifikací vztahů s lidmi. Ve své studii zmiňuje jako jeden z příkladů psi a kočky – savce, jejichž emoce a nálady jsou podobné těm lidským, i když způsoby jejich vyjadřování jsou odlišné. Lidská tendence přenášet pocity a myšlenky na zvířata (ale i jiné, například neživé objekty) je velice rozšířená a pravděpodobně vychází z „teorie mysli“, pojmu zasazeného do evoluční psychologie. Jedná se o schopnost přisuzovat mentální a emoční stavy druhým, přesněji pak, kdy většina lidí vnímá ostatní jako lidi s jinou myslí, pocity a záměry, než jsou jejich vlastní. Vedlejším produktem této schopnosti je ale tendence nadměrného přisuzování, která, specificky u zvířat, vede k antropomorfismu. Přisuzují tedy domácímu mazlíčkovi lidské pocity a myšlenky, čímž si k němu vytvářejí vnímavější a hlubší vztah. Lidský mozek vytváří spojitou a soudržnou reprezentaci vnějšího světa a vyplňuje tak jeho mezery či nejasnosti v realitě. Kombinace těchto vlastností umožňuje lidem komunikovat se svými domácími mazlíčky, jako by to byli lidé, a navazovat s nimi vztahy, které se podobají vztahům vytvořeným k lidem. Někteří majitelé mohou jít v tomto procesu ještě dál a mohou přisuzovat vztahům se zvířaty vlastnosti. Vlastnosti, kterých si cení více než vztahů s lidmi, jelikož v dnešní moderní společnosti lidské vztahy často přinášejí potíže a nespokojenost. V dotazníku, který Archer (1997) zmiňuje ve své studii, více než polovina dotazovaných souhlasila s tvrzením, že by pro ně ztráta psa znamenala tolik, jako ztráta člena rodiny nebo přítele. Někteří dotazovaní uváděli i srovnání s lidskými vztahy, např.: „Záleží mi na nich víc než na většině lidí, které znám“ a „Moji psi hrají v mém životě důležitou roli a vždycky hráli. V dětství byl pes jediným členem rodiny, kvůli kterému stálo za to žít“. Při upřesnění vztahu dotazovaná osoba uvedla, že tam pro ni pes vždycky byl, vždy milující a naprosto nekritický. Neboli vztah se zvířetem (protože je z velké části založen na připisovaných pozitivních vlastnostech) se vyhýbá odsuzujícím a negativním vlastnostem, které se objevují v lidských vztazích a jsou pro tak nás nepříjemné. Závěrem ve své studii uvádí, že si většina lidí velmi svého vztahu s domácími mazlíčky váží, protože jim poskytují typ bezpodmínečného obdivu, který jim chybí ve vztazích s jinými lidskými bytostmi.

Blouin (2012) doplňuje, že ačkoli je názor, že „domácí mazlíčci jsou pro nás dobří“ podložen množstvím výzkumů a stal se téměř běžnou společenskou moudrostí, zůstává toto téma mezi vědci stále nevyřešenou otázkou.

Se zajímavým poznatkem přichází také Herzog (2007), který při hodnocení genderových rozdílů v interakcích mezi lidmi a zvířaty uvedl, že ženy častěji vystupují na veřejnosti proti zneužívání zvířat, jsou více psychicky vázány na zvířata a mnohem častěji se angažují jako aktivistky za práva zvířat. Muži naopak vykazují mnohem častěji negativní postoje a chování ke zvířatům (například účast na lovu nebo týrání zvířat).

3.3.2 Charakteristika lidí vlastních psa

Nejstarší výzkum zabývající se spojitostí mezi osobnostními vlastnosti a preferencí domácích mazlíčků provedli Kidd & Kidd (1980), kteří zkoumali rozdíly v autonomii, dominanci, péči a agresi mezi lidmi, kteří se označovali za milovníky domácích mazlíčků, psů nebo koček. Zjistili, že milovníci psů mužského pohlaví, vykazovali výrazně vyšší míru dominance a agrese oproti ostatním skupinám. Milovnice psů naopak dosahovaly nižšího skóre v oblasti agresivity. Naproti tomu autoři nezjistili žádné rozdíly mezi majiteli koček a psů v oblasti sebepřijetí a životní pohody (tzv. wellbeing). Zjistili také, že mají lidé tendenci označovat se za milovníky toho typu domácího zvířete, se kterým vyrůstali, a u mnoha lidí je preference jednoho druhu domácího zvířete výlučná: 40 % milovníků psů uvedlo, že nemají rádi kočky, a 34 % milovníků koček uvedlo, že nemají rádi psy. Autoři se domnívají, že prostředí, které vytváří dominantního a agresivního dospělého muže, mohou vytvářet rodiče, jenž dávají přednost psům před kočkami, nebo že vlastnictví psa u dítěte vyvolává reakce ostatních, které posilují osobnostní rysy jako je dominance a agresivita. Další starší studii pak zveřejnili autoři Edelson & Lester (1983), kde došli k závěru, že extravertní muži (pouze muži, nikoliv ženy) dávají přednost psům před kočkami.

Jednou z dalších starších studií na toto téma je studie autorů Katcher et al. (1983), kteří vytvořili desetipoložkový dotazník, skládající se z výroků, které naznačovaly pozitivní vztah ke psovi v domácnosti. Jednalo se o výroky jako: „Nosím u sebe jeho fotografii“, „Nechávám ho spát na posteli“, „Často s ním mluvím a interaguji“, „Definuji psa jako člena rodiny“. Dotazník byl zadán 80 klientům veterinární kliniky, a výsledné údaje o četnosti jednotlivých položek naznačovaly velmi vysokou úroveň vazby ke psům – 48% klientů definovalo svého psa jako člena rodiny, 67% mělo u sebe jeho fotografii, 73% ho nechávalo spát v ložnici na posteli a 40% slavilo jeho narozeniny.

Miller & Lago (1990) zjistili ve své studii pozitivní korelaci mezi přátelstvem domácích psů a přátelstvem jejich majitelů. Osobnost milovníka psů tak může být ovlivněna prostředím, ve kterém je pes přítomen, reakcemi ostatních na majitele psa a interakcí mezi osobností psa a jeho majitele.

Sanders (1993, 2003) se při zkoumání toho, jak vztahy mezi lidmi a zvířaty vznikají z každodenních interakcí, domníval následujícího – majitelé psů se liší v tom, do jaké míry vnímají své psy jako "subjekty" nebo "objekty". Někteří své psy považují za podobné lidem, s nimiž mají hodnotné vztahy; zatímco jiní své psy vnímají pouze jako "věci", které jim poskytují užitečné služby. Vyčlenil i třetí kategorii, a to majitele, jenž vnímají své psy jako obojí současně – jako subjekty, když se mazlí na gauči; a jako objekty, kterých se lze vzdát, pokud začnou být na obtíž (např. vlivem nedostatku financí na péči, nebo stali se potenciálně nebezpečnými či již nejsou potřeba). Nicméně navzdory těmto rozdílům Sanders (1993) uvádí, že si majitelé psů obecně velmi váží vybudovaného vztahu, který mají se svými mazlíčky, a běžně využívají své každodenní zkušenosti se svými psy k tomu, aby je definovali jako myslící sociální aktéry a jako zvířata, která mají přinejmenším status „podobný člověku“. Autor upozorňuje i na to, že si jsou majitelé psů vědomi, že mnoho lidí – hlavně těch, kteří psa nevlastní – nemá o psech tak vysoké mínění, jako oni. Vysvětluje to tím, že jsou lidské vlastnosti ve skutečnosti výsledkem antropomorfizace ze strany příliš zaujatých majitelů.

Archer (1997) ve své studii o vazbě ke psům v domácnosti uvádí, že pes naplňuje emocionální potřebu – odpovědi v několika částech dotazníku naznačovaly, že má pes v rodině postavení označující zdroj bezpečí, podobně tak jako vnímají děti své rodiče. Jednalo se například o: „Mám rád, když můj pes sedí blízko mě“, nebo „Když jsem rozrušený nebo mám úzkost, obracím se na svého psa, aby mě uklidnil“, nebo „Nesnáším, když jdu domů a vím, že tam není můj pes, který by mě přivítal“. Ve výsledku lze tedy konstatovat, že v případě psů je vazba mezi člověkem a psem taková, že může obsahovat silný prvek jistoty a pocitu bezpečí – a nacházíme zde tedy aspekty náhradního společníka, nebo dokonce i rodiče.

Se zajímavým závěrem přišli autoři Podberscek & Serpell (1997). Zjistili vztah mezi osobnostními rysy majitelů a výskytem agresivity u anglických kokršpanělů. Majitelé psů s vysokou agresivitou byli výrazně častěji napjatí, emočně méně stabilní, plaší a nedisciplinovaní, oproti majitelům psů s nízkou agresivitou.

Perrine & Osbourne (1998) při své studii očekávali, že bude osobnost domácích mazlíčků odpovídat osobnosti lidí, kteří je preferují (a tedy že „pejskaři“ budou více závislí, jelikož i pes je charakteristicky více závislé zvíře). Ze studie bylo ale zjištěno, že lidé, kteří preferovali psa, dosahovali vyššího skóre v oblasti mužnosti a nečekaně i v nezávislosti, oproti těm, kteří preferovali kočku. Výsledky studie navíc ukázaly že kvalita předchozích zkušeností se psy silně souvisela se současným vlastněním psa jako domácího mazlíčka.

Daly & Morton (2003) ve své studii zaměřené na děti a vliv mazlíčků přináší také zajímavý závěr, a to, že děti, které vlastnily psa jako domácího mazlíčka, projevovaly vyšší empatii, než děti které psa neměly. To samozřejmě neznamená, že vlastnictví psa nutně přispívá k rozvoji empatie – je to možné, ale je také možné že empatictější jedinci prostě jen preferují psy.

Ramirez (2006) poskytuje ve své studii podrobnější pohled na to, jak může pohlaví ovlivňovat vztahy mezi lidmi a psy. Na základě rozhovorů s 26 majiteli psů autor naznačuje, že si muži a ženy na svých psech a na jejich vzájemném vztahu cení odlišných věcí – ženy se častěji považují za „rodiče“, zatímco muži naopak za přátele či partnery. Muži a ženy si také obvykle vybírají psy stejného pohlaví, a popisují je způsobem, který „odráží“ vlastnosti, jichž si každé pohlaví cení v romantických vztazích víc. Muži mají například tendenci zaměřovat se na vzhled, a ženy na osobnost. Bylo také zjištěno, že majitelé psů používají své psy k tomu, aby "projevovali genderové vlastnosti" – muži uplatňují svou mužnost prostřednictvím rutinních činností se svými psy, které zahrnují různé fyzické aktivity (jako je turistika nebo cvičení), zatímco ženy častěji zakládají své vztahy se svými domácími mazlíčky na intimitě.

Ve studii autorů Bauer & Woodward (2007) byl zjištěn následující závěr – lidé, kteří uváděli psa jako svého ideálního mazlíčka, jsou přátelštější a méně submisivní než ti, kteří jako svého ideálního mazlíčka uváděli kočku. Kromě toho majitelé psů hodnotili i svého psa jako více přátelského, oproti majitelům koček, které hodnotili své kočky.

Gosling et al. (2010) pozorovali rozdíly mezi „kočičími lidmi“ a „pejskaři“ ve všech osobnostních rysech Velké pětky (tzv. Big Five model). Zjistili, že lidé preferující psa mají vyšší hodnoty extravertze, vstřícnosti a svědomitosti. Zároveň mají nižší hodnoty neuroticismu a otevřenosti vůči novým zkušenostem. Zajímavostí je, že tyto rozdíly zůstaly zachovány i při samostatném zkoumání v rámci každého pohlaví.

Ve studii autorů Antonacopoulos & Pychyl (2010) zaměřené na majitele a ne-majitele psa přišly autoři s následujícím závěrem - celkově měli majitelé i ne-majitelé psů, kteří žili sami,

podobnou úroveň osamělosti a deprese. Navíc majitelé psů s nízkou úrovní lidské sociální opory a vysokou mírou vazby na domácího mazlíčka byli ve skutečnosti výrazně osamělejší a depresivnější.

Se zajímavým závěrem přišli ve své studii také autoři Meyer & Forkman (2014). Zaměřili se na otázku, zda-li vlastnosti majitele psa a psa samotného mohou ovlivňovat jejich vzájemný vztah. Ukázalo se, že osobnostní rysy majitele ovlivňují vztah mezi psem a majitelem více, než osobnostní rysy psa. Jediným rysem psa, který měl na jejich vzájemný vztah dopad, byla bázlivost a problémy s chováním související se strachem.

Alba & Haslam (2015) ve své studii předpokládali, že lidé budou dávat přednost těm domácím mazlíčkům, kteří budou doplňovat jejich vlastní osobnost. Ve psích sociálních skupinách se vyskytuje hierarchie postavená na dominanci, a psi jsou často vůči svým majitelům poslušní a submisivní (Serpell 1995). Autoři studie uvádí, že jedním z důvodů, proč někteří lidé dávají přednost psům může být tedy to, že se jim zamlouvá mít domácího mazlíčka, který je vůči nim submisivní. Výsledky studie ukazují, že „pejskaři“ preferují hierarchii a dominanci. Bylo také zjištěno, že jsou více soutěživí.

Ve své studii Alfano (2015) uvádí, že pokud vlastníte psa jako mazlíčka, je pravděpodobnější, že: 1) jste ve vyšším managementu (ve srovnání s ostatními majiteli domácích zvířat); 2) považujete svého domácího mazlíčka za součást rodiny (ve srovnání s ostatními majiteli domácích zvířat); 3) žijete s rodinnými příslušníky (ve srovnání s běžnou populací); 4) nemáte vysokoškolské vzdělání (ve srovnání s lidmi, kteří psa nevládní); 5) jste profesorem, zdravotní sestrou, odborníkem v oblasti informačních technologií, vojenským profesionálem nebo bavičem (ve srovnání s ostatními majiteli domácích zvířat, kteří pracují na plný úvazek); 6) jste extrovertní, příjemný a svědomitý (ve srovnání s majiteli koček); 7) pořídili jste si psa z útulku nebo záchranné skupiny.

Bao & Schreer (2016) se ve studii se zaměřili na otázku, zda existují rozdíly v subjektivní životní pohodě (tzv. wellbeing), a to mezi majiteli psů v porovnání s majiteli koček. Výsledky studie odhalily nejen významné rozdíly v životní pohodě, ale i v osobnosti mezi majiteli. Lidé vlastníci psa byli milejší, přívětivější, méně neurotičtí a byli více extravertní. Výsledky poukázaly i na větší spokojenost a wellbeing – tento fakt by se dal částečně vysvětlit právě jejich vyšší mírou přívětivosti, extraverte a nižší úrovní neuroticismu. Vykazovali vyšší míru štěstí a pozitivních emocí, a nižší míru negativních emocí. „Pejskaři“ také častěji „polidšťovali“ své psí mazlíčky. Dle domněnky autorů studie toto „polidšťování“ souviselo s následnými pozitivními emocemi a celkově jejich vyšší mírou. Tedy odpověď na otázku studie, zda existují rozdíly mezi majiteli psů a koček, se zdá být že ano – majitelé psů jsou šťastnější.

Arahoori et al. (2017) ve své studii zjistili, že lidé vlastníci psa mnohem častěji vnímali svého psa jako rodinu (oproti majitelům koček). Naproti tomu téměř polovina majitelů obou typů zvířat odpověděla, že jejich domácí mazlíčci mohou považovat své majitele za rodinu.

González-Ramírez & Landero-Hernández (2021) uvádí, že se studium interakcí mezi lidmi a zvířaty v poslední době stále více zaměřuje na vztah mezi majitelem a psem (naopak oproti studiím vztahu mezi majitelem a kočkou). Jejich studie se proto zaměřila na majitele vlastníci doma jak psa, tak kočku. Zjistilo se, že majitelé ke svým psům pociťují mnohem větší citovou blízkost – to naznačuje, že lidé mající psa si uvědomují a pociťují sociální podporu, společnost a bezpodmínečnou lásku, kterou jim jejich pes přináší. Uváděli také, že jim díky

psovi stoupla motivace ke cvičení, procházkám v přírodě a celkově aktivnějšímu životnímu stylu.

3.3.3 Charakteristika lidí vlastnicích kočku

Kidd & Kidd (1980) zkoumali rozdíly v autonomii, dominanci, péči a agresi mezi lidmi, kteří se označovali za milovníky domácích mazlíčků - psů nebo koček. Zjistili, že milovníci koček mužského pohlaví mají vyšší míru autonomie oproti ostatním. Milovnice koček vykazovaly nižší úroveň péče, stejně jako nižší míru dominance a agrese. Naproti tomu autoři nezjistili žádné rozdíly mezi majiteli koček a psů v oblasti sebepřijetí a životní pohody (tzv. wellbeing). Další starší studii pak zveřejnili autoři Edelson & Lester (1983), kde došly k závěru, že extravertní muži dávají přednost psům před kočkami – to naznačuje, že si kočku jako domácího mazlíčka pořídí pravděpodobněji introverti.

Zajímavý je výsledek studie autorů Budge et al. (1996) o pohledu a stereotypu vnímání koček, psů a jejich majitelů. Zjistili, že ženy byly vnímány jako sebevědomější, profesionálnější a aktivnější (tradiční mužské charakteristiky) v přítomnosti psa namísto kočky. Naproti tomu muži byli vnímáni jako vřelejší, láskyplnější a jemnější (tradiční ženské vlastnosti) v přítomnosti kočky namísto psa. Stereotyp vychází z toho, že jsou ženy více spojovány s kočkami a muži naopak se psy.

Perrine & Osbourne (1998) při své studii očekávali, že bude osobnost domácích mazlíčků odpovídat osobnosti lidí, kteří je preferují (předpokládali tedy, že „kočičí lidé“ budou více nezávislí, protože kočky jsou typicky nezávislé). Výsledky studie ale ukázaly, že lidé, kteří preferovali kočku, dosahovali nižšího skóre v oblasti mužnosti a nezávislosti, než ti, kteří preferovali psa. Kočky mají menší sociální potřeby než například psi, a dřívější výchovné prostředí dnes již dospělých milovníků koček mohlo být vytvořené rodiči, jenž si cenili autonomie. Jedinec mohl být tedy v dětství povzbuzován v samostatnosti a/nebo chování kočky mohlo vyvolávat a posilovat jeho samostatnost. Ženy se také častěji označovaly za „kočičí lidi“ oproti mužům. Studie navíc zjistila, že kvalita předchozích zkušeností s kočkami silně souvisela se současným vlastněním koček jako domácího mazlíčka.

Daly & Morton (2003) ve své studii zaměřené na děti a vliv mazlíčků přináší také zajímavý závěr, a to, že děti, které vlastnily kočku jako domácího mazlíčka, projevovaly nižší empatii, než děti které kočku neměly. To samozřejmě neznamená, že vlastnictví kočky empatii ubírá – je to možné, ale je také možné že méně empatictí jedinci prostě jen preferují kočky.

Ve studii autorů Bauer & Woodward (2007) se ukázalo, že lidé, kteří uváděli kočku jako svého ideálního mazlíčka, jsou méně přátelští. Stejně tak majitelé hodnotili i své kočky – jako výrazně nepřátelštější, oproti majitelům psů, jenž hodnotili svého psa. Majitelé koček měli obecně vyšší hodnoty neuroticismu (vlastnost typicky spojená s nepřátelstvím), než majitelé psů.

Gosling et al. (2010) pozorovali rozdíly mezi „kočičími lidmi“ a „pejskaři“, a zjistili, že lidé preferující kočku mají nižší hodnoty extravertnosti, vstřícnosti a svědomitosti. Zároveň mají vyšší hodnoty neuroticismu a otevřenosti vůči novým zkušenostem.

Kočky jsou spíše solitérní druh bez hierarchie postavené na dominanci, a nejsou tedy tak často vůči svým majitelům submisivní (Bradshaw 2012). Výsledky studie autorů Alba &

Haslam (2015) se v tomto tvrzení shodují a ukazují, že lidé preferující kočky nepreferují hierarchii a dominanci.

Ve své studii Alfano (2015) uvádí, že pokud vlastníte kočku jako domácího mazlíčka, je pravděpodobnější, že: 1) jste rozvedení, ovdovělí nebo žijete odděleně (ve srovnání s ostatními majiteli domácích zvířat); 2) žijete v bytě (ve srovnání s ostatními majiteli domácích zvířat); 3) jste neurotičtí a otevření novým zkušenostem (ve srovnání s majiteli psů); 4) máte vysokoškolské vzdělání (ve srovnání s lidmi, kteří kočky nevlastní); 5) jste méně sociálně dominantní (ve srovnání s ostatními majiteli domácích zvířat); 6) jste lékařem, realitním makléřem, vědeckým nebo zdravotnickým laborantem, operátorem strojů nebo osobním ošetřovatelem (ve srovnání s ostatními majiteli domácích zvířat, kteří pracují na plný úvazek).

V již uváděné studii autorů Bao & Schreer (2016), zaměřené na otázku rozdílů v subjektivní životní pohodě (tzv. wellbeing) mezi majiteli psů a majiteli koček, vykazovali lidé vlastníci kočku vyšší míru potlačování emocí. Výsledky také poukázaly na nižší spokojenost a wellbeing – tento fakt by se dal částečně vysvětlit právě tím, že k regulaci svých emocí používají zmiňované potlačování. Majitelé koček také „polidšťují“ své kočičí mazlíčky méně. Tedy odpověď na otázku studie, zda existují rozdíly mezi majiteli psů a koček, se zdá být že ano – majitelé koček jsou méně šťastní, respektive vykazují vyšší míru negativních emocí.

Arahorí et al. (2017) ve své dotazníkové studii zjistili, že ačkoli oba dotazované typy majitelů (koček a psů) nejčastěji považovali své domácí mazlíčky za "členy rodiny", tato tendence byla slabší u majitelů koček. Majitelé koček také dosahovali výrazně nižšího skóre u některých emocí a intelektu, o kterých si mysleli, že by je jejich mazlíčci mohli mít. Kromě toho majitelé koček, kteří považovali své kočky za členy rodiny, měli tendenci přisuzovat svým kočkám "soucit" silněji než majitelé koček, jenž své kočky považovali za nerodinné.

Dle autorů Ines et al. (2021) mohou někteří lidé vyhledávat kočku také jako zdroj emocionální podpory – zejména jako formu „nesoudícího důvěrníka“. Ve své studii, zaměřené na vztah kočka-majitel, uvádí jako důležitý aspekt právě vliv pocitů majitelů vůči své kočce. Majitelé koček do svých jedinců vkládají citovou investici, vnímají jejich loajalitu a věrnost, citovou blízkost a radost ze vzájemné fyzické interakce. V této studii autoři následně na základě dotazníku vyplněného 6357 lidmi utvořili několik skupin, podle typu vztahu, který s kočkou mají. První a jednu z největších skupin tvořili majitelé s tzv. „otevřeným vztahem“ – tito lidé se vyznačovali neutrální nebo vyrovnanou úrovní citové investice do své kočky (kočky těchto majitelů měly přístup ven, měly dobrý vztah k lidem, ale jejich blízkost nevyhledávaly). Lze usoudit, že jde pravděpodobně o majitele uvědomující si důležitost enrichmentu a vlivu venkovního prostředí na přirozené chování kočky. Druhá skupina se vyznačovala nízkou úrovní citové investice do své kočky – tito lidé tedy kočku nepovažují za přítele nebo za součást rodiny. Třetí a zároveň největší skupinu tvořili lidé, jenž vykazovali vysokou úroveň citové investice do své kočky, láskyplné pocity a vysokou míru specifické odpovědi v dotazníku: „Moje kočka mi často olízne ruce nebo obličej“. Bylo také zjištěno, že kočky těchto majitelů měly potřebu blízkosti majitele. Studie v závěru uvádí, že je možné majitelé kategorizovat na základě různých typů vztahů, které se svou kočkou mají – nicméně je pro jejich rozlišení důležitá zejména míra citové investice majitele do svého mazlíčka a společenskost dané kočky.

González-Ramírez & Landero-Hernández (2021) ve své studii zjistili, že majitelé více a raději interagují právě se svými kočkami (oproti psům), a mají pocit, že do jejich vzájemného vztahu nemusí vkládat tolik péče a námahy – to naznačuje, že lidé mající kočku tráví více času

jejím hlazením, česáním a objímáním. Naopak pocítují, že je vlastnění kočky méně namáhavé, méně odpovědné a více uvolněné z hlediska plnění svých každodenních činnostech.

3.3.4 Charakteristika lidí vlastníků koně

Ve výsledcích výzkumu autorů Kidd et al. (1983) byli majitelé koní asertivní a introspektivní, ale málo vřelí a pečující. Zjistili i rozdíly v osobnostních vlastnostech podle pohlaví: majitelé koní mužského pohlaví se obecně popisovali jako dominantnější a agresivnější, oproti majitelům ostatních zvířat, zatímco majitelky koní obecně dosahovaly nižších hodnot na škále agresivity.

Autoři Meyers et al. (1999) popisují majitele koně jako člověka, který nejen že musí ovládat své tělo a mysl, ale musí být stejně tak vždy připraven na různé aspekty povahy koně. Musí být schopný zůstat klidný a soustředěný, ale zároveň bdělý a ve vzájemném vztahu vždy pozitivní, a to hlavně z důvodu efektivního komunikování se svým koněm.

Ve své studii Alfano (2015) uvádí, že pokud máte koně, je pravděpodobnější, že: 1) máte vyšší vzdělání (ve srovnání s ostatními majiteli domácích zvířat); 2) jste více asertivní a introspektivní, a méně vřelí a pečující; 3) jste agresivnější a sociálně dominantní, pokud jste muž, a neagresivní a uvolněná, pokud jste žena; 4) jste majitelem domu (ve srovnání s ostatními majiteli domácích zvířat); 5) žijete na venkově (ve srovnání s ostatními majiteli domácích zvířat); 6) jste ženatý/vdaná (ve srovnání s ostatními majiteli domácích zvířat).

Ve studii autorů Clough et al. (2021) zaměřené na vliv vztahu koně a jeho majitele přes 80 % účastníků uvedlo, že považují svého koně za mazlíčka, a přes 90 % jej považují přímo za člena rodiny. To je paralela se zjištěními z výzkumů vztahu lidí se svými psy, kde je většina považuje také za členy rodiny. Studie zdůraznila silný vztah, který jsou lidé schopni navázat se svým koněm, a uvedla, jak významné povinnosti spojené s vlastnictvím koně si majitelé uvědomují a jak silně prožívají emocionální dopady na určitá důležitá rozhodnutí během jeho života. Majitelé také často své koně antropomorfizovali. Zajímavé také bylo zjištění u některých účastníků, kde jakákoliv nedostatečná schopnost plnit požadovanou funkci ze strany koně nebo nesoulad v komunikaci, nebyla nikdy považována za chybu koně.

3.3.5 Charakteristiky lidí vlastníků exotické druhy zvířat

Hlodavci

Studie autorů Klaphake & Smith (2002) přišla se zajímavým zjištěním, a to, že majitelé malých savců měli v porovnání s majiteli plazů méně často stanovený rozpočet na svá domácí zvířata. Nicméně studie také zjistila, že majitelé malých savců, jak sami uváděli, utrácí výrazně více, než majitelé plazů nebo ptáků.

Ve svém výzkumu Alfano (2015) uvedl, že jsou majitelé králíků ze všech majitelů domácích zvířat nejvíce introvertní a neurotičtí. V další zajímavé studii byla pak u majitelů králíků zjištěna souvislost mezi welfare a vazbou/náklonností k domácímu zvířeti, kdy byla zvýšená vazba na jejich mazlíčka spojena s vyšší úrovní znalostí o péči o králíka (Welch et al. 2017).

Při zkoumání toho, zda mají děti intenzivnější vztahy se zvířaty, která jsou chováním podobná lidem, děti ve věku 11 až 14 let uváděly stejně vysoké skóre připoutanosti ke své myši

či jiným hlodavcům, jako ke psu nebo kočce. Dívky si také vytvářely intenzivnější vztahy se svými mazlíčky oproti chlapcům (Hirschenhauser et al. 2017).

Ptáci

Ve studii autorů Kidd et al. (1983) se majitelé ptáků sami označovali za zdvořilejší, expresivnější a starostlivější – oproti majitelům hadů a želv. Z výsledků také vyplynulo, že jsou tyto lidé společensky otevřenější a stejně jako u majitelů koní, kteří také byli součástí této studie, byly i majitelky ptáků vysoce dominantní.

Kidd & Kidd (1998; 1999) při svém výzkumu požádali majitele ptáků, aby popsali, jaký má být podle nich ideální majitel tohoto druhu zvířat. Jako nejdůležitější vlastnost byla uvedena trpělivost. Dle slov respondentů byl ideální majitel představován jako přátelský a klidný člověk.

Autoři Klaphake & Smith (2002) ve své studii zjistili, že majitelé ptáků měli pouze průměrné skóre empatie. Studie se zaměřila na 2 primární osobnostní charakteristiky majitelů exotických zvířat - sebekontrolu a interpersonální orientaci - tzv. IO (jedinci s vysokou úrovní IO se „starají o blaho druhých, jsou schopni silné empatie, náklonnosti a intimity“, zatímco jedinci s nižší úrovní IO „nejsou ochotni dělat kompromisy, aby udrželi důležité vazby“). Jedním z možných vztahů mezi IO a majiteli exotických domácích zvířat je, že jedinci s vyššími hodnotami mohou mít větší pravděpodobnost, že budou mít o své mazlíčky obavy (např. v rámci veterinární péče). U žen se projevila tendence uvádět, že jsou více interpersonální než muži, nicméně je třeba poznamenat, že majitelé, kteří vyplnili dotazník daného průzkum, byly převážně ženy. Zajímavým zjištěním také bylo, že měli majitelé ptáků v porovnání s majiteli plazů méně často stanovený rozpočet na svá domácí zvířata.

Pomocí dotazníku LAPS (tzv. Lexington Attachment to Pets Scale) Bennett & O'Hara (2013) zjistili, že jsou majitelé papoušků ke svým ptákům stejně silně připoutáni, jako majitelé jiných domácích zvířat. Pozorování majitelů (především andulek a papoušků) ukázalo také podobnosti v interakcích ve srovnání s interakcemi se psy a kočkami - mezi podobnosti patřila například lidská mimika a změny hlasové intonace během interakce. Majitelé také uváděli, že "mluvení s ptáky" vnímali jako velmi uspokojujivé (Beck & Katcher 1989).

Ve své studii Alfano (2015) uvádí, že pokud máte jako mazlíčka ptáka, je pravděpodobnější, že: 1) jste nezaměstnaní (ve srovnání s ostatními majiteli domácích zvířat); 2) popisujete se jako zdvořilí a starostliví; 3) jste sociálně dominantní, pokud jste žena; 4) jste společensky otevřený a výrazný.

Autoři Burmeister et al. (2020) vytvořili 21 položkovou škálu vztahu mezi vlastníky a ptáky (OBRS). Analýza odhalila, že se tento vzájemný vztah skládá ze čtyř dimenzí. Majitelé, speciálně ženy, měli antropomorfní tendence - svého mazlíčka vnímali jako rovnocenného partnera, který jim rozumí a se kterým mohou o všem mluvit. Zároveň uváděli, že pták dává jejich životu strukturu a poskytuje jim příležitost o někoho pečovat - tato interakce jim poskytuje rozptýlení od jejich problémů, a v důsledku toho se cítí emocionálně podporováni a spokojeni. Jako další pak majitelé uváděli, že projevují zodpovědnost a ptáka považují za citlivou bytost s jedinečnou osobností (resp. přisuzovali mu osobní identitu), ke které projevují empatii. Poslední dimenze byla pak označena jako vztah ptáka směrem k majiteli.

Plazi

Významné rozdíly mezi skutečnými osobnostmi majitelů různých druhů plazů zjistili Kidd et al. (1983). Majitelé želv se popisovali jako spolehlivější, racionálnější a cílevědomější. Z výzkumu také vyplynulo, že jsou více pracovití a schopní. Naproti tomu se majitelé hadů popisovali jako uvolněnější, nekonvenční a nepředvídatelnější oproti ostatním, což pravděpodobně odráží nebezpečnou image těchto zvířat. Z výsledků také vyplynulo, že majitelé hadů touží po nových zkušenostech - tento výsledek je v souladu s očekáváním, že lidé, kteří touží zažít nové věci, jsou přitahováni neobyčejnými domácími mazlíčky.

Klaphake & Smith (2002) při svém výzkumu zjistili, že měli majitelé plazů - v porovnání s majiteli ptáků a malých savců - více často stanovený rozpočet na svá domácí zvířata.

Daly & Morton (2003) při zkoumání vlivu empatie s různými druhy zvířat došli k závěru, že se, konkrétně u dětí, empatie zvyšuje v závislosti na tom, jak moc se mohou plazům a péči o ně věnovat. Naproti tomu například Klaphake & Smith (2002) ve své studii zjistili, že majitelé plazů měli pouze průměrné skóre empatie.

Zdá se, že majitelé méně interaktivních domácích zvířat, jako jsou například želvy, oceňují jiné aspekty vztahu se svými domácími mazlíčky (oproti tradičním domácím mazlíčkům) - například relaxaci a zábavu (Hergovich et al. 2015). Při svém výzkumu autoři odhalili následující: ženy, které vlastnily tradiční domácí zvířata, měly tendenci být méně otevřené zkušenostem, než ženy vlastnící studenokrevná exotická zvířata. Kromě toho se muži - majitelé tradičních domácích zvířat - sami hodnotili jako výrazně přívětivější, než muži, jenž vlastnili studenokrevná exotická zvířata. Zajímavým zjištěním také bylo, že mezi majiteli tradičních domácích zvířat (pes, kočka) a teplokrevných exotických zvířat (savci, ptáci) byly ženy výrazně méně otevřené zkušenostem než muži. Naproti tomu ale mezi majiteli studenokrevných exotických zvířat byly ženy významně otevřenější zkušenostem a vstřícnější než muži. Ženy také dosahovaly významně vyššího skóre v neuroticismu.

Ve své studii Alfano (2015) uvádí, že pokud máte za mazlíčka studenokrevného tvora a jste muž, je pravděpodobnější, že jste méně příjemný než ženy majitelky. Pokud jste žena, jste mnohem otevřenější novým zkušenostem. Se zajímavým závěrem přichází také Vonk et al. (2016). Uvádějí, že je vlastnictví exotických zvířat spojováno s narcismem a hraničními poruchami osobnosti.

Autoři Haddon et al. (2021) ve svém výzkumu vztahu lidí ke svým plazům jako domácím mazlíčkům (ještěřům, hadům a želvám) pomocí dotazníku LAPS (The Lexington Attachment to Pets Scale) zjistili, že se citová vazba k plazům pohybuje ve stejném rozmezí, jako citové vazby pozorované u tradičních domácích mazlíčků. Zajímavým zjištěním bylo, že majitelé obecně vykazovali silnější vazbu k ještěřům, než k hadům nebo želvám – pravděpodobně má tento fakt dvě možná vysvětlení: u ještěřů lidé vnímají větší aktivitu oproti ostatním druhům, a nebo vnímají „roztomilý obličej“ velké hlavy a očí. Tyto rysy velmi často vyvolávají u lidí pozitivní/láskyplné chování (Borgi & Cirulli 2016). V porovnání hadů a želv byli majitelé pak více vázáni na hady. Nicméně autoři studie uvádí, že podrobné údaje o tom, zda a do jaké míry vyvolávají plazi v zájmovém chovu u svých pečovateli citovou vazbu podobnou citové vazbě k tradičním domácím zvířatům, zatím chybí.

Rybičky

Autoři Kidd & Kidd (1998; 1999) ve svém výzkumu požádali majitele ryb, aby popsali, jaký má být podle nich ideální majitel tohoto druhu zvířat. Z výsledků vyplynula jako nejdůležitější vlastnost trpělivost. Představovali si také ideálního majitele ryb jako zvědavého a oddaného člověka.

Výsledky studie Daly & Morton (2003) zaměřené na děti a vliv mazlíčků ukazují, že děti, které ryby jako domácí mazlíčky nepreferují, mají vyšší míru empatie ve srovnání s těmi, které ryby nevlastní (ale preferují je), a s těmi, které ryby jako mazlíčky vlastní. Lze tedy říci, že děti, které dávají přednost rybám, projevují nižší míru empatie.

I v případě rybiček se zdá, že jejich majitelé oceňují jiné aspekty vztahu se svými domácími mazlíčky (oproti těm tradičním) - například relaxaci a zábavu (Hergovich et al. 2015). V souladu s tímto výzkumem Kidd & Kidd (1999) zjistili, že pouze 4 % majitelů akvárií považují svá domácí zvířata za své společníky.

3.3.6 Charakteristiky lidí, kteří domácího mazlíčka nevlastní

Jeden ze starších výzkumů zabývajících se tématem rozdílů majitelů a nevlastníků domácích mazlíčků předpokládal následující: celkové sebevědomí majitelů domácích mazlíčků bude vyšší než sebevědomí nevlastníků; sociální sebevědomí bude vyšší u majitelů, oproti těm, jenž mazlíčka nevlastní; majitelé mazlíčků budou více extravertní oproti nevlastníkům; majitelé mazlíčků budou vykazovat nižší úroveň neuroticismu oproti nevlastníkům. Z výsledků studie nebyla ale ani jedna hypotéza potvrzena – resp. nebyly nalezeny žádné signifikantní rozdíly v uváděném, mezi majiteli a ne-majiteli. Na výsledných datech byly provedeny různé analýzy, ale nebyly zjištěny žádné významné rozdíly mezi majiteli a nevlastníky domácích mazlíčků v různých osobnostních proměnných, jako je sebedůvěra, sebehodnocení, sociální sebehodnocení, extravertze nebo neuroticismus. Navíc nezjistili žádné rozdíly zmíněných proměnných ani mezi majiteli s různou úrovní vazby (nebo také připoutanosti) ke svým mazlíčkům (Johnson & Rule 1991).

Endenburg et al. (1994) uvádí, že z rozhovorů s lidmi nevlastníci domácího mazlíčka nabyli dojmu, že ve většině případů nemají na zvířata čas, a že raději svůj volný čas tráví jinak – např. „Rád cestuji a nebylo by to tak snadné, kdybych měl domácího mazlíčka“, „Ráda si zajedu na pár dní ke svým přátelům a prostě bych nevěděla, co s ním“, „Odražuje mě to, protože se o zvíře prostě musím postarat“.

Perrine & Osbourne (1998) ve své studii zjistili, že majitelé psa/kočky mají ostatní lidi raději oproti osobám bez mazlíčka. Majitelé psa/kočky také častěji uváděli, že je lidé mají raději, oproti osobám bez mazlíčka. Nicméně nezjistili žádné významné osobnostní rozdíly mezi majiteli psů a koček oproti těm, kteří je nevlastní. Stejněho výsledku došli v dřívější studii i autoři Johnson & Rule (1991).

Autoři Fidler et al. (2015) se zaměřili na to, zda jsou lidé, jenž žádného domácího mazlíčka nikdy nevlastnili, schopni interpretovat chování zvířat z hlediska psychologického stavu, resp. zda jsou schopni se do nich vcítit a přisuzovat jim psychické procesy podobné lidským – touhu, pocity a porozumění. Respondentům bylo puštěno 5 nahrávek, kde byli různé krátké interakce psů se svým majitelem v různých situacích. Výsledky studie ukázaly, že lidé, kteří již domácího mazlíčka historicky vlastnili, vykazovali vyšší frekvenci používání

psychologických popisů, uměli se více vcítit do dané situace, do psa i majitele, a více interpretovali „lidské procesy“.

Na toto téma se ve své studii také zaměřili Bao & Schreer (2016), kde byli dotazováni a následně porovnáváni majitelé domácích mazlíčků s lidmi, jenž mazlíčka nevlastní/nebo vlastní jiné zvíře, které se za běžného domácího mazlíčka nepovažuje (např. zvířata hospodářská). Studie se zabývala otázkou, zda existují rozdíly v subjektivní životní pohodě (tzv. wellbeing) těchto dvou kategorií lidí. Konkrétně uvádějí parametry jako štěstí, životní spokojenost, pozitivní a negativní emoce. V dotazníků uvedlo 168 účastníků (64%), že vlastní domácího mazlíčka a 95 účastníků (36%) uvedlo, že žádného nevlastní. Pokud jde o wellbeing, výsledky studie odhalily, že jsou lidé vlastníci domácího mazlíčka výrazně spokojenější se životem, oproti těm, jenž žádného domácího mazlíčka nevlastnili. Nebyly zde ovšem žádné významné rozdíly v oblasti štěstí, pozitivních ani negativních emocí. Ve studii se autoři zaměřili i na rozdíly v osobnosti těchto dvou kategorií lidí, nicméně ani zde nebyly zjištěny žádné významné rozdíly v žádných osobnostních rysech. Závěrem této studie bylo řečeno, že odpověď na otázku, zda „existují rozdíly ve wellbeingu mezi lidmi vlastníci a nevlastníci zvířata?“ je nejasná, protože jeden aspekt wellbeingu – životní spokojenost – se mezi vlastníky a nevlastníky zvířat liší, ale jiné aspekty blahobytu nikoli.

Fraser et al. (2020) nezjistili žádné spolehlivé rozdíly mezi majiteli a nemajiteli domácích mazlíčků v osobnostních charakteristikách extraverze, vstřícnosti, neuroticismu nebo upřímnosti a pokory. Majitelé domácích zvířat však dosahovali vyššího skóre v otevřenosti oproti nevlastníkům a nižšího skóre ve svědomitosti. Autoři také nezjistili žádné spolehlivé rozdíly mezi majiteli a nemajiteli v sebehodnocení, životní spokojenosti, psychickém stresu (tzv. distress), fyzických zdravotních diagnózách nebo vlastním hodnocení zdravotního stavu. Ve srovnání s nevlastníky ale majitelé domácích mazlíčků častěji uváděli diagnózy deprese a úzkosti. Autoři uvádí, že je do budoucna zapotřebí longitudinálního výzkumu (tj. empirický dlouhodobý výzkum), který by zjistil, zda domácí zvířata snižují zdravotní stav a pohodu majitelů, nebo spíše to, že lidé, kteří potřebují útěchu, mají tendenci vyhledávat domácí zvířata.

4 Závěr

Na základě literární rešerše uvedené v této bakalářské práci lze konstatovat, že majitelé různých druhů zvířat mají různé osobnostní charakteristiky, a tyto charakteristiky mohou být spojeny s konkrétním druhem mazlíčka. Existuje také široká škála odlišných způsobů, jak se lidé s různými osobnostními charakteristikami starají o své mazlíčky a jak je vnímají, a stejně tak jak silný citový vztah si k nim jsou schopni vytvořit.

Existuje tedy určitá souvislost mezi osobními charakteristikami majitelů a druhem zvířete, které vlastní. Majitelé psů jsou aktivní a například se často vyznačují větší mírou přátelského chování a vyšší mírou sociální interakce, zatímco majitelé koček jsou nezávislí a často introvertnější a méně společenští. Majitelé koní jsou například popisováni jako klidní a soustředění, a majitelé exotických druhů zvířat jsou pak často více otevření novým zážitkům a zkušenostem.

Tyto tendence se ovšem mohou lišit v závislosti na konkrétních vlastnostech jednotlivých majitelů a jejich zvířat, jak naznačuje různorodost výsledků studií uvedených v literární rešerši této práce. Je proto důležité si uvědomit, že charakteristiky majitelů zvířat nejsou zcela jednoznačné a mohou se lišit v závislosti na mnoha faktorech, jako jsou i například pohlaví, věk, vzdělání, zaměstnání a další. Vliv má také osobnost konkrétního zvířete.

Nicméně, výsledky tohoto typu studií osobnostních charakteristik poskytují užitečné informace pro budoucí výzkumy v této oblasti a mohou pomoci majitelům zvířat lépe pochopit své vlastní charakteristiky a potřeby svých zvířat. Zároveň mohou být výsledky literární rešerše užitečné pro kohokoliv, kdo se bude setkávat s majiteli zvířat – ať už pro lepší porozumění, tak i pro lepší vzájemnou komunikaci.

5 Literatura

- Alba B., Haslam N. 2015. Dog People and Cat People Differ on Dominance-Related Traits. *Anthrozoös* **28**(1):37-44.
- Alfano A. 2015. What Your Pet Reveals about You. *Scientific American MIND* **24**(3s):11-13.
- Anderson M.K., Friend T.H., Evans J.W., Bushong D.M. 1999. Behavioral assessment of horses in therapeutic riding programs. *Applied Animal Behaviour Science* **63**:11-24.
- Antonacopoulos N.M.D., Pychyl T.A. 2010. An Examination of the Potential Role of Pet Ownership, Human Social Support and Pet Attachment in the Psychological Health of Individuals Living Alone. *Anthrozoös* **23**(1):37-54.
- Arahoru M., Kuroshima H., Hori Y., Takagi S., Chijiwa H., Fujita K. 2017. Owners' view of their pets' emotions, intellect, and mutual relationship: Cats and dogs compared. *Behavioural Processes* **141**:316-321.
- Archer J. 1997. Why do people love their pets?. *Evolution and Human Behavior* **18**(4):237-259.
- ASPCA[®]. 2007. Meet Your Match[®] Feline-ality[™] Training Manual. American Society for the Prevention of Cruelty to Animals, USA. Available from <https://www.aspcapro.org/> (accessed 2021).
- Atkinson R.L., Atkinson R.C., Bem D.J., Nolen-Hoeksema S., Smith E.E. 2003. *Psychologie*. Portál. Praha.
- Azevedo A., Guimarães L., Ferraz J., Whiting M., Magalhães-Sant'ana M. 2022. Understanding the Human-Reptile Bond: An Exploratory Mixed-Methods Study. *Anthrozoös* **35**(6):755-772.
- Balaskó M., Cabanac M. 1998. Behavior of juvenile lizards (*Iguana iguana*) in a conflict between temperature regulation and palatable food. *Brain, Behavior and Evolution* **52**:257-262.
- Bao K.J., Schreer G. 2016. Pets and Happiness: Examining the Association between Pet Ownership and Wellbeing. *Anthrozoös* **29**(2):283-296.
- Bauer A., Woodward L. 2007. People and Their Pets: A Relational Perspective on Interpersonal Complementarity and Attachment in Companion Animal Owners. *SOCIETY & ANIMALS* **15**(2):169-189.
- Beaver B.V. 2004. Fractious cats and feline aggression. *Journal of Feline Medicine and Surgery* **6**(1):13-18.
- Beck A.M., Katcher A.H. 1989. Bird-Human Interaction. *Journal of the Association of Avian Veterinarians* **3**:152-153.
- Bennett P., O'Hara S. 2013. An Evaluation of Perceptions of Parrots as Human Companions. Page 63 in International Society for Anthrozoology (ISAZ), editor. *Evidence-Based Approaches to the Study of Human-Animal Interactions: Past, Current, and Future Research Directions*. ISAZ, Conference Book.

- Bennett P.C., Rutter N.J., Woodhead J.K., Howell T.J. 2017. Assessment of domestic cat personality, as perceived by 416 owners, suggests six dimensions. *Behavioural Processes* **141**:273-283.
- Bevan P.A., Gosetto I., Jenkins E.R., Barnes I., Ioannou CH.C. 2018. Regulation between personality traits: individual social tendencies modulate whether boldness and leadership are correlated. *Proceedings of the Royal Society B: Biological Sciences* **285**(20180829) DOI: <http://dx.doi.org/10.1098/rspb.2018.0829>.
- Blatný M. 2010. *Psychologie osobnosti: hlavní témata, současné přístupy*. Grada. Praha.
- Blouin D.D. 2012. Understanding Relations between People and their Pets. *Sociology Compass* **6**(11):856-869.
- Borgi M., Cirulli F. 2016. Pet Face: Mechanisms underlying human–animal relationships. *Frontiers in Psychology* **7**:298.
- Bradshaw J.W.S. 2012. *The Behaviour of the Domestic Cat*. CaBI, Wallingford.
- Bradshaw J.W.S., Goodwin D., Lea A.M., Whitehead S.L. 1996. A survey of behavioural characteristics of pure-bred dogs in the United Kingdom. *Veterinary Record* **138**(19):465-468.
- Brust V., Guenther A. 2015. Domestication effects on behavioural traits and learning performance: comparing wild cavies to guinea pigs. *Animal Cognition* **18**(1):99-109.
- Brust V., Guenther A. 2017. Stability of the guinea pigs personality – cognition – linkage over time. *Behavioural Processes* **134**:4-11.
- Burghardt G.M. 2013. Environmental enrichment and cognitive complexity in reptiles and amphibians: Concepts, review, and implications for captive populations. *Applied Animal Behaviour Science* **147**(3-4):286-298.
- Burghardt G.M. 2017. Keeping reptiles and amphibians as pets: Challenges and rewards. *Veterinary Record* **181**(17):447-449.
- Burmeister A-K., Drasch K., Rinder M., Prechsl S., Peschel A., Korbel R., Saam N.J. 2020. Development and Application of the Owner-Bird Relationship Scale (OBRS) to Assess the Relation of Humans to Their Pet Birds. *Frontiers in Veterinary Science* **7**(575221).
- Cabanac A., Cabanac M. 2000. Heart rate response to gentle handling of frog and lizard. *Behavioural Processes* **52**(2-3):89-95.
- Cakirpaloglu P. 2012. *Úvod do psychologie osobnosti*. Grada. Praha.
- Cameron P., Mattson M. 1972. Psychological Correlates of Pet Ownership. *Psychological Reports* **30**(1):286-286.
- Castanheira M.F., Cerqueira M., Millot S., Gonçalves R.A., Oliveira C.C.V., Conceição L.E.C., Martins C.I.M. 2016. Are personality traits consistent in fish? - The influence of social context. *Applied Animal Behaviour Science* **178**:96-101.
- Clemons D.J., Seeman J.L. 2011. *The Laboratory Guinea Pig, 2nd Edition*. CRC Press, Boca Raton.

- Clough H., Roshier M., England G., Burford J., Freeman S. 2021. Qualitative study of the influence of horse-owner relationship during some key events within a horse's lifetime. *Veterinary Record* 188(6) (e79) DOI: 10.1002/vetr.79.
- Clutton-Brock J. 1999. *A Natural History of Domesticated Mammals*. Cambridge University Press, Cambridge, UK.
- Cooper J.J, Ashton C., Bishop S., West R., Mills D.S, Young R.J. 2003. Clever hounds: social cognition in the domestic dog (*Canis familiaris*). *Applied Animal Behaviour Science* 81(3):229-244.
- Coren S. 1994. *The intelligence of dogs: Canine consciousness and capabilities*. Free Press, New York.
- Daly B., Morton L.L. 2003. Children with pets do not show higher empathy: A challenge to current views. *Anthrozoös* 16(4):298-314.
- Davis H. 1996. Underestimating the rat's intelligence. *Cognitive Brain Research* 3(3-4):291-298.
- Digard J.-P. 1999. Un animal intermédiaire: le cheval. Pages 51-70 in Digard J.-P., editors. *Les français et leurs animaux*. Fayard, Paris.
- Driscoll C.A., Menotti-Raymond M., Roca A.L., Hupe K., Johnson W.E., Geffen E., Harley E.H., Delibes M., Pontier D., Kitchener A.C., Yamaguchi N., O'Brien S.J., Macdonald D.W. 2007. The Near Eastern Origin of Cat Domestication. *Science* 317(5837):519-523.
- Eddy T.J. 2003. What is a pet?. *Anthrozoös* 16(2):98-105.
- Edelson J., Lester D. 1983. Personality and Pet Ownership: A Preliminary Study. *Psychological Reports* 53(3):990-990.
- Endenburg N., Hart H.'t, Bouw J. 1994. Motives for acquiring companion animals. *Journal of Economic Psychology* 15(1):191-206.
- Fidler M., Light P., Costall A. 2015. Describing Dog Behavior Psychologically: Pet Owners Versus Non-Owners. *Anthrozoös* 9(4):196-200.
- Fraser G., Huang Y., Robinson K., Wilson M.S., Bulbulia J., Sibley CH.G. 2020. New Zealand Pet Owners' Demographic Characteristics, Personality, and Health and Wellbeing: More Than Just a Fluff Piece. *Anthrozoös* 33(4):561-578.
- Fratkin J.L., Sinn D.L., Patall E.A., Gosling S.D., Widdig A. 2013. Personality Consistency in Dogs: A Meta-Analysis. *PLoS ONE* 8 (e54907) DOI: 10.1371/journal.pone.0054907.
- Gardner M.G., Pearson S.K., Johnston G.R., Schwartz M.P. 2016. Group living in squamate reptiles: A review of evidence for stable aggregations. *Biological Reviews* 91(4):925-936.
- Gartner M.C., Weiss A. 2013. Personality in felids: A review. *Applied Animal Behaviour Science* 144(1-2):1-13.
- González-Ramírez M.T., Landero-Hernández R. 2021. Pet–Human Relationships: Dogs versus Cats. *Animals* 11(9), 2745. DOI:10.3390/ani11092745

- Gosling S.D. 2001. From mice to men: What can we learn about personality from animal research?. *Psychological Bulletin* **127**(1):45-86.
- Gosling S.D., Kwan V.S.Y., John O.P. 2003. A Dog's Got Personality: A Cross-Species Comparative Approach to Personality Judgments in Dogs and Humans. *Journal of Personality and Social Psychology* **85**(6):1161-1169.
- Gosling S.D., Sandy C.J., Potter J. 2010. Personalities of Self-Identified “Dog People” and “Cat People”. *Anthrozoös* **23**(3):213-222.
- Guthrie M.F., Marshall P.H., Hendrick S.S., Hendrick C., Logue E. 2018. Human Love Styles and Attitudes toward Pets. *Anthrozoös* **31**(1):41-60.
- Haddon C., Burman O.H.P., Assheton P., Wilkinson A. 2021. Love in Cold Blood: Are Reptile Owners Emotionally Attached to Their Pets?. *Anthrozoös* **34**(5):739-749.
- Halliwell B., Uller T., Holland B.R., While G.M. 2017. Live bearing promotes the evolution of sociality in reptiles. *Nature Communications* **8**(1):1-8.
- Hausberger M., Bruderer C., Le Scolan N., Pierre J.-S. 2004. Interplay between environmental and genetic factors in temperament/personality traits in horses (*Equus caballus*). *Journal of Comparative Psychology* **118**(4):434-446.
- Hausberger M., Muller C., 2002. A brief note on some possible factors involved in the reactions of horses to humans. *Applied Animal Behaviour Science* **76**(4):339-344.
- Hausberger M., Roche H., Henry S., Visser E.K. 2008. A review of the human–horse relationship. *Applied Animal Behaviour Science* **109**(1):1-24.
- Hayes K. 1998. Temperament tip-offs. *Horse and Rider* **37**: 46-51.
- Helus Z. 2018. Úvod do psychologie. 2., přepracované a doplněné vydání. Grada. Praha.
- Hergovich A., Mauerer I., Riemer V. 2015. Exotic Animal Companions and the Personality of Their Owners. *Anthrozoös* **24**(3):317-327.
- Herzog H.A. 2007. Gender Differences in Human–Animal Interactions. *Anthrozoös* **20**:7-21.
- Hirschenhauser K., Meichel Y., Schmalzer S., Beetz A.M. 2017. Children Love Their Pets: Do Relationships between Children and Pets Co-vary with Taxonomic Order, Gender, and Age?. *Anthrozoös* **30**(3):441-456.
- Hopwood CH.J., Stahlmann A.G., Bleidorn W. 2023. Personality and Compassion for Animals. *Anthrozoös* **36**(1):69-81.
- Haupt K.A., Kusunose R. 2000. Genetics of behaviour. Pages 281-306 in Bowling A.T., Ruvinsky A., editors. *The Genetics of The Horse*. CABI, Oxon, UK.
- Houslay T.M., Vierbuchen M., Grimmer A.J., Young A.J., Wilson A.J., Moore I. 2017. Testing the stability of behavioural coping style across stress contexts in the Trinidadian guppy. *Functional Ecology* **32**(2):424-438.
- Hyde K.R., Kurdek L., Larson P. 1983. Relationships between Pet Ownership and Self-Esteem, Social Sensitivity, and Interpersonal Trust. *Psychological Reports* **52**(1):110-110.

- Ines M., Ricci-Bonot C., Mills D.S. 2021. My Cat and Me—A Study of Cat Owner Perceptions of Their Bond and Relationship. *Animals* **11**(6), 1601. DOI:10.3390/ani11061601
- Johnson S.B., Rule W.R. 1991. Personality Characteristics and Self-Esteem in Pet Owners and Non-Owners. *International Journal of Psychology* **26**(2):241-252.
- Jones A.C., Gosling S.D. 2005. Temperament and personality in dogs (*Canis familiaris*): A review and evaluation of past research. *Applied Animal Behaviour Science* **95**(1-2):1-53.
- Joubert C.E. 1987. Pet Ownership, Social Interest, and Sociability. *Psychological Reports* **61**(2):401-402.
- Kaiser M.I., Müller C. 2021. What is an animal personality?. *Biology & Philosophy* **36**(1). DOI:10.1007/s10539-020-09776-w.
- Kaleta T., Borkowska N., Góral-Radziszewska K. 2016. The study of domestic cat (*Felis catus*) personality based on survey in Poland. *Anim. Sci.* **55** (1):39-46.
- Kalmar I.D., Janssens G.P., Moons C.P. 2010. Guidelines and Ethical Considerations for Housing and Management of Psittacine Birds Used in Research. *ILAR Journal* **51**(4):409-423.
- Katcher A.H., Friedmann E. Goodman M., Goodman L. 1983. Men, women, and dogs. *Californian Veterinarian* **2**:14-16.
- Kidd A.H., Kidd R.M. 1980. Personality Characteristics and Preferences in Pet Ownership. *Psychological Reports* **46**(3):939-949.
- Kidd A.H., Kelley H.T., Kidd R.M. 1983. Personality characteristics of horse, turtle, snake and bird owners. *Psychological Reports* **52**:719-729.
- Kidd A.H., Kidd R.M. 1998. Problems and benefits of bird ownership. *Psychological Reports* **83**(1):131-138.
- Kidd A.H., Kidd R.M. 1999. Benefits, problems and characteristics of home aquarium owners. *Psychological Reports* **84**:998-1004.
- King J.E., Figueredo A.J. 1997. The Five-Factor Model plus Dominance in Chimpanzee Personality. *Journal of Research in Personality* **31**(2):257-271.
- Klaphake E.A., Smith J.L. 2002. An initial assessment of exotic-animal pet owners in Utah: A survey with special emphasis on personal characteristics and expenditure tendencies. *Journal of Avian Medicine and Surgery* **16**:115-122.
- Le Scolan N., Hausberger M., Wolff A. 1997. Stability over situations in temperamental traits of horses as revealed by experimental and scoring approaches. *Behavioural Processes* **41**:257-266.
- Lloyd A.S., Martin J.E., Bornett-Gauci H.L.I., Wilkinson R.G. 2007. Horse personality: Variation between breeds. *Applied Animal Behaviour Science* **112**(3-4):369-383.
- Lloyd A.S., Martin J.E., Bornett-Gauci H.L.I., Wilkinson R.G. 2007. Evaluation of a novel method of horse personality assessment: rater agreement and links to behaviour. *Applied Animal Behaviour Science* **105**:205-222.

- Loughlin C.A., Dowrick P.W. 1993. Psychological Needs Filled by Avian Companions. *Anthrozoös* **6**(3):166-172.
- Marshall-Pescini S., Kaminski J. 2014. Chapter 1 - The Social Dog: History and Evolution. Pages 3-33 in Marshall-Pescini S., Kaminski J, editors. *The Social Dog: Behavior and Cognition*, Academic Press, London.
- Matsubara S., Deeming D.C., Wilkinson A. 2017. Cold-blooded cognition: New directions in reptile cognition. *Current Opinion in Behavioral Sciences* **16**:126-130.
- McGrogan C., Hutchison M.D., King J.E. 2008. Dimensions of horse personality based on owner and trainer supplied personality traits. *Applied Animal Behaviour Science* **113**(1-3):206-214.
- Merola I., Lazzaroni M., Marshall-Pescini S., Prato-Previde E. 2015. Social referencing and cat–human communication. *Animal Cognition* **18**(3):639-648.
- Meyer I., Forkman B. 2014. Dog and owner characteristics affecting the dog–owner relationship. *Journal of Veterinary Behavior* **9**(4):143-150.
- Meyers M.C., Bourgeois A.E., LeUnes A., Murray N.G. 1999. Mood and psychological skills of elite and sub-elite equestrian athletes. *Journal of Sport Behavior* **22**(3):399-409.
- Mirkó E., Dóka A., Miklósi Á. 2013. Association between subjective rating and behaviour coding and the role of experience in making video assessments on the personality of the domestic dog (*Canis familiaris*). *Applied Animal Behaviour Science* **149**(1-4):45-54.
- Miller M., Lago D. 1990. Observed petowner in-home interactions: Species differences and association with the pet relationship scale. *Anthrozoös* **4**(1):49-54.
- Mills D.S. 1998. Personality and individual differences in the horse, their significance, use and measurement. *Equine Veterinary Journal* **30**(S27):10-13.
- Momozawa Y., Kusunose R., Kikusui T., Takeuchi Y., Mori Y. 2005. Assessment of equine temperament questionnaire by comparing factor structure between two separate surveys. *Applied Animal Behaviour Science* **92**(1-2):77-84.
- Morris P.H., Gale A., Duffy K. 2002. Can judges agree on the personality of horses? *Personality and Individual Differences* **33**(1):67-81.
- Morris P.H., Gale A., Howe S. 2002. The factor structure of horse personality. *Anthrozoös* **15**(4):300-322.
- Moszuti A., Wilkinson A., Burman O.H.P. 2017. Response to novelty as an indicator of reptile welfare. *Applied Animal Behaviour Science* **193**:98-103.
- Notari L., Goodwin D. 2007. A survey of behavioural characteristics of pure-bred dogs in Italy. *Applied Animal Behaviour Science* **103**(1-2):118-130.
- Nowak R.M. 1979. North American Quaternary Canis. *Monographs of the Museum of Natural History*, Number 6, University of Kansas.
- Nowak R.M. 1999. *Walker’s mammals of the world* (6th ed.). Johns Hopkins University Press, Baltimore.

- Pastorino G.Q., Christodoulides Y., Curone G., Pearce-Kelly P., Faustini M., Albertini M., Preziosi R., Mazzola S.M. 2017. Behavioural Profiles of Brown and Sloth Bears in Captivity. *Animals* **7**(12):39.
- Paulík K. 2017. *Psychologie lidské odolnosti: 2., přepracované a doplněné vydání*. Grada. Praha
- Payne E., Bennett P., McGreevy P. 2015. Current perspectives on attachment and bonding in the dog-human dyad. *Psychology Research and Behavior Management* **8**:71-79.
- Perrine R.M., OSBOURNE H.L. 1998. Personality Characteristics of Dog and Cat Persons. *Anthrozoös* **11**(1):33-40.
- Pikhartova J, Bowling A, Victor CH. 2014. Does owning a pet protect older people against loneliness?. *BMC Geriatrics* **14**(1). DOI: 10.1186/1471-2318-14-106.
- Podberscek A.L., Serpell J.A. 1997. Aggressive behaviour in English cocker spaniels and the personality of their owners. *Veterinary Record* **141**(3):73-76.
- Ramirez M. 2006. "My Dog's Just Like Me": Dog Ownership as a Gender Display. *Symbolic Interaction* **29**(3):373-391.
- Rayment D.J., De Groef B., Peters R.A., Marston L.C. 2015. Applied personality assessment in domestic dogs: Limitations and caveats. *Applied Animal Behaviour Science* **163**:1-18.
- Rowland W.J. 1999. Studying Visual Cues in Fish Behavior: A Review of Ethological Techniques. *Environmental Biology of Fishes* **56**(3):285-305.
- Říčan P. 2010. *Psychologie osobnosti: obor v pohybu. 6., rev. a dopl. vyd., V Grada Publishing 2*. Grada. Praha.
- Řihová M. 2007. *Chov koček. Průvodce chovatele (Grada)*. Praha.
- Sanders C.R. 1993. UNDERSTANDING DOGS. *Journal of Contemporary Ethnography* **22**(2):205-226.
- Sanders C.R. 2003. Actions Speak Louder than Words: Close Relationships between Humans and Nonhuman Animals. *Symbolic Interaction* **26**(3):405-426.
- Santacà M., Millete Petrazzini M.E., Agrillo C., Wilkinson A. 2020. Exploring the Muller-Lyer illusion in a nonavian reptile (*Pogona vitticeps*). *Journal of Comparative Psychology* **134**(4):391-400.
- Seaman S.C., Davidson H.P.B., Waran N.K. 2002. How reliable is temperament assessment in the domestic horse (*Equus caballus*)? *Applied Animal Behaviour Science* **78**:175-191.
- Serpell J.A. 1987. Pet keeping in non-western societies. *Anthrozoös* **1**:166-174.
- Serpell, J. 1995. *The Domestic Dog: Its Evolution, Behaviour and Interactions with People*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Svartberg K. 2006. Breed-typical behaviour in dogs - historical remnants or recent constructs. *Applied Animal Behaviour Science* **96**(3-4):293-313.

- Thomas K. 1983. *Man and the Natural World: Changing Attitudes in England 1500–1800*. Allen Lane. UK.
- Tisdell C., Wilson C., Swarna Nantha H.S. 2006. Public choice of species for the “ark”: Phylogenetic similarity and preferred wildlife species for survival. *Journal for Nature Conservation* **14**(2):97-105.
- Vágnerová M. 2010. *Psychologie osobnosti*. Univerzita Karlova, Karolinum. Praha.
- Vonk J., Patton C., Galvan M. 2016. Not so cold-blooded: Narcissistic and borderline personality traits predict attachment to traditional and non-traditional pets. *Anthrozoös* **29**(4):627-637.
- Warwick C. 2014. The morality of the reptile “pet” trade. *Journal of Animal Ethics* **4**(1):74-94.
- Welch T., Coe J.B., Nil L., McCobb M. 2017. A survey exploring factors associated with 2890 companion-rabbit owners’ knowledge of rabbit care and the neuter status of their companion animal. *Preventive Veterinary Medicine* **137**:13-23.
- Wilkins A.M., McCrae L.S., McBride E.A. 2015. Factors affecting the human attribution of emotions toward animals. *Anthrozoös* **28**(3):357-369.
- Wilkinson A., Kuenstner K., Mueller J., Huber L. 2010. Social learning in a non-social reptile (*Geochelone carbonaria*). *Biology Letters* **6**(5):614-616.
- Wolff, A., Hausberger, M., Le Scolan, N., 1997. Experimental tests to assess emotionality in horses. *Behavioural Processes* **40**:209-221.
- Zipser B., Kaiser S., Sachser N., Fusani L. 2013. Dimensions of Animal Personalities in Guinea Pigs. *Ethology* **119**(11):970-982.
- Zrzavý J., Duda P., Robovský J., Okřinová I., Pavelková Řičánková V. 2018. Phylogeny of the Caninae (Carnivora): Combining morphology, behaviour, genes and fossils. *Zoologica Scripta* **47**(4):373-389.

6 Seznam použitých obrázků a tabulek

Seznam obrázků

Obrázek 1: Model BIG FIVE (Adioma 2018)9

Seznam tabulek

Tabulka 1: Nejčastěji zkoumané osobnostní vlastnosti psů napříč studii (Jones & Gosling 2005) 14